

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU
Yhdessä enemmän

Erilaiset avioliittomuodot maailmalla ja niiden hyväksyminen Suomen lain mukaan

Sihvonen, Annika

2016 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu

Erilaiset avioliittomuodot maailmalla ja
niiden hyväksyminen Suomen lain mukaan

Sihvonen Annika
Oikeustradenomi
Opinnäytetyö
Huhtikuu, 2016

Sihvonen, Annika

Erilaiset avioliittomuodot maailmalla ja niiden hyväksyminen Suomen lain mukaan

Vuosi 2016 Sivumäärä 42

Avioliitto on esimerkki käsitteestä, joka tunnetaan monissa oikeusjärjestelmissä, mutta jolla on jokaisessa oikeusjärjestelmässä oikeusjärjestelmäkohtainen sääntely. Luulemme, että ymmärrämme avioliiton merkityksen, kun toisen oikeusjärjestelmän osapuoli puhuu avioliitosta. Avioliiton muodot, oikeudet ja velvollisuudet ovat kuitenkin erilaiset eri valtioissa.

Eri maiden avioliittojen välillä on laki- sekä tapajeroja. Avioliiton perusajatus on sama, se on sopimus kahden osapuolen välillä, jossa he sopivat elävänsä yhdessä toistaiseksi. Vaikka perusajatus on sama, on avioliittojen oikeudellisten vaikutusten, sekä kulttuuristen olemusten välillä suuriakin eroja. Näitä eroavaisuuksia verrataan Suomen avioliittolakiin.

Työssäni eroavaisuuksia avioliittojen sääntelyn väliltä löydetään ikärajoista, naisen asemasta, avioliiton solmimistavoista, osapuolten välisistä sukulaissuhteista sekä osapuolten seksuaalisesta suuntautumisesta. Avioliittojen sääntelystä löytyy poikkeuksia, joita ei heti tulisi ajatella. Esimerkkinä Ranskan avioliittolain myöntämä mahdollisuus, jossa on mahdollista avioitua kuolleen osapuolen kanssa, tai Montanan osavaltion luoma mahdollisuus, jossa osapuolten ei tarvitse olla läsnä vihkiseremoniassa.

Työn lopussa käsitellään ulkomaalaisen avioliiton tunnustamista Suomen lain mukaisesti. Tämä on aihe, josta lain soveltajillakin on vielä vähän ennakkotapauksia tai tietoa. Suomen kansainvälistä perhesuhteiden tunnustamista koskevat käytännöt eivät ole muuttuneet vuoden 1929 jälkeen, mutta ovat varmasti kehittymässä maahanmuuton ja globalisaation myötä.

Avioliitto, lapsiavioliitto, moniavioisuus, valtakirja-avioliitto, lumeavioliitto, tasa-arvoinen avioliitto

Sihvonon, Annika

Different international forms of marriage and recognizing them in Finnish law

Year	2016	Pages	42
------	------	-------	----

Marriage is an example of a concept that is recognized in several legal systems, though the meaning of the concept varies from system to system. When we hear someone representing a foreign legal system talk about marriage we often assume that we understand what they mean. The forms a marriage can take, and the rights and responsibilities associated with marriage are different in different countries.

Marriage has still firmly retained its place in the legal system of countries. The basic idea of a marriage is the same, it's an agreement between two people, where the parties agree to stay together. Despite the shared basic concept, there are differences in the legal consequences and the cultural nature of marriage. These differences are being compared to matrimonial law in Finland.

Differences can be found in restrictions concerning age, the ways in which a marriage can be instituted, laws regarding relatedness and the sexual orientation of the parties involved. There are some unexpected laws regarding marriage. For example in France it is possible to marry a dead person, and in the state of Montana it is not necessary for the parties to be present at the actual wedding ceremony.

Lastly the recognition of foreign marriages in Finnish law is discussed. This is a subject that even those who are applying the law have only limited practical and legal experience in it. The practices regarding recognition of international family-relations in Finland are outdated, but are now being developed due to immigration and globalization.

Marriage, child marriage, polygamy, proxy-marriage, marriage of convenience, equal marriage

Lakiluettelo:

Avoliittolaki 1929/234

Oikeustoimilaki 228/1929

Suomen perustuslaki 731/1999

Brottsbalk 700/1962

Laki transseksuaalisen sukupuolen vahvistamisesta 563/2002

Yhdenvertaisuuslaki 1325/2014

Muut oikeudelliset lähteet:

Alaikäisen avioliittoa koskevien säännösten arviointi OM 33/41/2015

Hallituksen esitys eduskunnalle eräiksi avioliittolain muutoksen edellyttämiksi lainmuutoksiksi HE 65/2015

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi ulkomaalaislain muuttamisesta HE 2/2016

Laki rekisteröidystä parisuhteesta annetun lain kumoamisesta ja avioliittolain muuttamisesta LA 170/2006

Yleissopimus Pohjoismaiden kesken, Avioliittokonventio SopS 20/1931

Yhdistyneiden kansakuntien yleismaailmallinen ihmisoikeusjulistus 1948

Sisällys

1	Johdanto.....	7
2	Avoliittosopimus ja avio-oikeus	8
2.1	Avoliittosopimus ja vihkiminen Suomessa	9
2.2	Avio-oikeus.....	10
2.3	Avoliiton ikärajat.....	12
3	Avioero, avioehto ja avioliitto avioeron jälkeen	13
3.1	Vihkiminen ja avioehto muualla maailmassa	15
3.2	Avioero muualla maailmassa	16
4	Avoliittomuodot	18
4.1	Lapsiavioliitto.....	18
4.2	Tasa-arvoinen avioliitto.....	21
4.2.1	Tasa-arvoinen avioliitto Suomessa	22
4.2.2	Tasa-arvoinen avioliitto epäsuosiossa Venäjällä, Aasiassa, Afrikassa ja Islamilaisessa maailmassa	24
4.3	Moniavioisuus	25
4.3.1	Islamilainen kulttuuri ja oikeus.....	26
4.3.2	Moniavioisuuden hyväksyminen Suomessa	27
4.4	Kulttuurien väliset avioliitot	28
4.5	Valtakirja-avioliitto ja Common law -avioliitto	29
4.6	Avoliiton solmiminen sukulaisen kanssa	29
4.7	Kuoleman jälkeinen avioliitto ja PACS-avioliitto.....	30
4.8	Lumeavioliitto	31
5	Avoliiton solmiminen ulkomailla ja sen hyväksyminen Suomessa.....	33
5.1	Avoliiton solmiminen ulkomailla	33
5.2	Ulkomailla solmitun avioliiton hyväksyminen Suomessa	35
6	Yhteenveto	36
	Lähteet:	38
	Kuviot	42

1 Johdanto

Valitsin aiheeksi maailman erilaiset avioliitot ja niiden erilaiset oikeudelliset vaikutukset eri maissa. Avioliittokäsite on kokemassa parhaillaan suurta muutosta, niin ajattelutavoissa, kuin arvoissakin. Avioliitto oikeudellisena instituutiona sekä avioliitto kirkollisena asiana on kyseenalaistettu, ja niin sanottu perinteinen miehen ja naisen välinen avioliitto on väistymässä sukupuolineutraalin avioliiton tieltä. Maailmalla on paljon avioliittomuotoja, joita meillä Suomessa ei ole totuttu näkemään. Tällä hetkellä Suomessa vieraammat avioliiton muodot ovat tulossa yhä tutummaksi maahanmuuton ja globalisaation myötä. Opinnäytetyöni tarkoituksena on saada lisää tietoa eri oikeusjärjestelmien avioliitoista ja kerätä nämä tiedot yhteen. Tavoitteena on avartaa lukijoiden maailmankatsomusta kertomalla erilaisista avioliittomuodoista ja samalla vertailla niitä Suomen lainsäädäntöön. Otan myös selvää muiden maiden lainsäädännöstä koskien heidän avioliittojansa. Lukija tulee huomaamaan, että vaikka luulemme ymmärtävämmä muiden oikeusjärjestelmien avioliittoja, eroavat ne hyvinkin paljon toisistaan.

Avioliiton sääntely sekä sääntelyn tulkinta eroaa hyvinkin paljon maiden kesken. On myös mahdollista, että sääntely on hyvinkin tiukka avioliiton muotojen suhteen, mutta sitä ei kunnioiteta, koska perinteet ja tavat ohjaavat toiseen suuntaan. Esimerkiksi Intiassa on hyvin tiukka laki alaikäisten avioliitoista, mutta silti melkein puolet intialaisista tytöistä menee naimisiin alle 18-vuotiaina. Eri maiden oikeusjärjestelmissä on avioliittoa koskien korostettu perheen vaikutusta, avioliittoon kohdistuvia velvollisuuksia ja siitä saatavia etuuksia. Suuria eroavaisuuksia on havaittavissa ikärajoissa, avioliiton osapuolten määrässä, avioliiton solmimistavoissa, naisen oikeuksissa ja sukulaisuussuhteissa. Pienempinä eroavaisuuksina mainittakoon erot avio-oikeudessa, avioerossa, sekä vihkimistavoissa.

Työni käsittelee aluksi avioliittosopimuksen syntymistä, samalla sivuten sopimusoikeutta, avioliiton syntymistä ja vihkimistapoja. Avioero, avioehto ja uudestaan avioituminen käydään myös Suomen lain pohjalta läpi. Mukana on esimerkkejä muiden maiden sääntelystä, mutta varsinaista oikeusvertailua käydään vasta avioliittomuotojen osalta: osiossa vertaillaan lapsiavioliittoa, tasa-arvoista avioliittoa, moniavioisuutta, valtakirja-avioliittoa, avioliittoa sukulaisten kanssa ja kuoleman jälkeistä avioliittoa. Muiden maiden sääntelyä näiden osalta verrataan myös Suomen lakiin. Tekstin lopussa mietitään avioliiton solmimista ulkomailla, sekä luomeavioliittoa, joka ei varsinaisesti ole avioliiton muoto.

Avioliitto-oikeus kuuluu perheoikeuteen, joka taas kuuluu yksityisoikeuden alaan. Yksityisoikeus, eli siviilioikeus, koskee sellaisia oikeudenaloja, joissa keskitytään yksityishenkilöiden välisiin oikeussuhteisiin.

2 Avioliittosopimus ja avio-oikeus

Sopimuksien osapuolina voivat olla yksityishenkilöt, yhteisöt, valtiot, kunnat tai yritykset. Sopimusoikeudessa on monia yleisiä sopimusehtoja, mutta myös sellaisia yhteisesti sovittuja toimintatapoja, jotka eivät lue laissa. Sopimusoikeuden laki on oikeustoimilaki 228/1929.

Sopimus on sitova osapuolia kohtaan, sovittua sopimusta ei voi jättää täytäntöönpanematta ilman seurauksia. Sopimusvapaus on oikeushenkilön vapaus tehdä oikeustoimia. Sopimusvapauteen kuuluvat oikeus sopia kenen kanssa sopimuksen tekee ja tekeekö sopimusta ollenkaan ja vapaus päättää sopimuksen sisällöstä ja muodosta, ellei kyseessä ole muotovaatimuksia sisältävät sopimukset, esim. Kiinteistön kauppa. Osapuolilla on oikeus purkaa sopimus yhdessä, tällöin purkamisen ei ole sopimusrikkomus. Jos toinen osapuoli tekee oleellisen sopimusrikkomuksen, on tällöin toisella osapuolella oikeus purkaa sopimus omatoimisesti.¹

Avioliiton sopimista ja purkamista ohjaa virallistoimintaisuus. Avioliiton solmiminen on viranomaisen myötävaikutuksella tapahtuva määrämuotoinen oikeustoimi. Vaikka sopimusoikeuden yleisehtoihin kuuluukin muotovapaus, on avioliiton solmiminen määrämuotoinen, eli sopimuksen muodolle on asetettu kriteerit. Avioliittosopimukseen tarvitaan kaksi todistajaa ja vihkiä, molempien osapuolien tahdonilmaisu, sekä ennen sopimuksen tekemistä toteutettu esteettömyystodistus. Avioliiton solmimisen kriteerit käsitellään seuraavassa luvussa.

Avioliitto on kahden osapuolen välinen pysyväisluonteinen suhde, jonka he ovat sopineet pääsääntöisesti oikeustoimikelpoisina ja vapaaehtoisesti. Vajaavaltainen eli oikeustoimikelvoton henkilö on alle 18-vuotias tai muusta syystä vajaavaltaiseksi julistettu henkilö. Poikkeuksena mainittakoon avioliiton solmiminen alle 18-vuotiaana oikeusministeriön suostumuksella. Avioliittosopimus on yleisesti tunnettu ja tunnustettu sopimus maailmassa.

Avioliitto on oikeudellinen käsite, joka ilmenee kaikissa oikeusjärjestelmissä jossain muodossa. Jokainen maa saa omassa lainsäädännössään päättää avioliittosopimuksen lakipykälästä ja siitä, minkälainen avioliittosopimus on ja miten se toimii käytännössä. On olemassa ohjeistuksia avioliittosopimuksista, esimerkiksi YK:n yleismaailmallisen ihmisoikeusjulistuksen 16 artiklan mukaan ”täysi-ikäisillä miehillä ja naisilla on oikeus solmia avioliitto ja perustaa perhe ilman minkäänlaisia rodusta, kansalaisuudesta tai uskonnosta johtuvia rajoituksia. Heillä on yhtäläiset oikeudet avioliittoon, avioliiton aikana ja sen purkamisen jälkeen.” Artiklassa sanotaan myös, että ”avioliiton solmiminen tapahtukoon vain tulevien aviopuolisoiden vapaasta ja täydestä suostumuksesta.”

¹ Saarnilehto 2009, 38-39

Lisäksi oikeus avioliiton solmimiseen on mainittu Euroopan unionin perusoikeuskirjan 9 artiklassa.² Siinä sanotaan: ”Oikeus solmia avioliitto ja oikeus perustaa perhe taataan tämän oikeuden käyttöä sääntelevien kansallisten lainsäädäntöjen mukaisesti.” EU ei ole säännellyt tarkkaan avioliiton käsitystä, vaan antaa jäsenmaalleen oikeuden säännellä avioliittoa oman lainsäädännön mukaisesti. Näiden sopimusten varjolla olisi Suomen vaikeaa lähteä kieltämään avioliitto-oikeutta, koska se on hyväksynyt molemmat sopimukset.

2.1 Avioliittosopimus ja vihkiminen Suomessa

Avioliitto on kahden ihmisen välinen sopimus, joka on voimassa toistaiseksi, eli niin kauan, kunnes sopimus purkautuu joko kuoleman johdosta tai sopimus puretaan avioeron johdosta. Suomessa avioliittoa säännellään avioliittolaila (234/1929) sekä avioliittoasetuksella (820/1987). Avioliittolain 2§:n mukaan kummatkin puoliset ovat yhdenvertaisia ja heillä on avioliittosopimuksen jälkeen oikeus päättää omista asioistaan. Avioliittolain 4 luvun mukaan avioliitto solmitaan vihkimisellä. Se on määrämuotoinen sopimus, jossa on oltava paikalla osapuolten lisäksi vähintään kaksi todistajaa ja vihkijä (henkilö, jolla on vihkimisoikeus). Todistajien ja osapuolten tulee kaikkien olla yhtä aikaa läsnä. Vihkijä varmistaa osapuolten sopimustahdon vihkitilanteessa kysymällä haluavatko he muodostaa avioliiton keskenään. Molempien osapuolten tahdonilmaisun jälkeen osapuolet ovat avioliitossa keskenään.

Avioliittolain 2 luvun mukaan esteitä avioliiton solmimiselle on alaikäisyys, toisen avioliiton tai rekisteröidyn suhteen voimassaolo tai lähisukulaisuussuhde (vanhemmat, isovanhemmat, lapset, lapsenlapset, sisarukset tai adoptiosuhde). Avioliittoasetuksen 1 §:ssä säädetään, että avioliiton esteet tutkitaan käyttämällä väestötietojärjestelmästä saatuja tietoja kihlakumppaneista. Jos tiedot eivät ole avioliiton esteiden tutkijan käytettävissä, tulee hänen viran puolesta pyytää tiedot siltä avioliiton esteiden tutkijalta, jolla tiedot ovat. Alaikäisyys ja heikko lähisukulaisuussuhde on mahdollista kiertää oikeusministeriön myöntämällä erikoisluvalla, ja näitä poikkeuksia käsitellään jäljempänä luvuissa 2.3 avioliiton ikäraajat ja 5.6 avioliiton solmiminen sukulaisen kanssa.

Vihkiminen tapahtuu Suomessa kahden todistajan ja vihkijän läsnä ollessa. Molempien avio-
puolisoiden täytyy olla henkilökohtaisesti läsnä vihkimistilanteessa, ja vihkimisen voi Suomessa suorittaa joko kirkollisena tai siviili-
vihkimisenä. Siviilivihkimisessä avioliitolle ei saa kirkollista siunausta, mutta sen voi pyytää kirkolta jälkikäteen. Ennen vihkimistä puoliso-
iden täytyy toimittaa kirkkoon tai maistraattiin esteettömyystodistus, jossa todistetaan, ettei avioliitolle ole esteitä. Esteettömyystodistuksen saa avioliiton esteiden tutkijalta, eli joko maistraatista

² Mikkola 2009, 73

tai evankelis-luterilaiselta tai ortodoksiselta seurakunnalta. Jos avioliiton solmimiseen vaaditaan oikeusministeriön lupa, pitää tämä lupa toimittaa avioliiton esteiden tutkijalle samalla, kun pariskunta pyytää avioliiton esteiden tutkintaa (avioliittolaki 11§). Vihkijällä ei ole oikeutta vihkiä, jos hän huomaa jonkun esteen avioliitolle tai jos esteiden tutkinnasta annetusta todistuksen antamisesta on yli 4kk. Siviilivihkimiselle ei ole määrämuotoista paikkaa, joten se voi tapahtua esimerkiksi kotona tai järven rannalla, kunhan vihkijä ja paikan omistaja tähän suostuvat. Avioliittolain 17§:n mukaan siviilivihkimisen voi toimittaa se, jolle maistraatti on myöntänyt vihkimisoikeuden.

Vuonna 2013 avioliittoja solmittiin 25 119 ja avioeroja oli 13 766 kpl. Tämä kertoo siitä, että n. puolet Suomen avioliitoista päättyy avioeroon. Naisten keski-ikä ensimmäisessä avioliitossa oli 30,6 vuotta ja miesten 32,8 vuotta.³ Tilastokeskuksen tilastosta huomataan, että varsinkin naisten keski-ikä on ollut nousussa viime vuosina. Mielestäni syynä voidaan pitää sitä, että naiset kouluttautuvat ja hankkivat itselleen vakituisen työpaikan ennen perheen perustamista.

2.2 Avio-oikeus

Avioliitossa kummallakin osapuolella on pääsäännön mukaan avio-oikeus toisen puolison omaisuuteen. Avioliiton purkautuessa avio-oikeus merkitsee oikeutta saada omaisuuden osituksessa puolet puolisoiden yhteenlasketun omaisuuden säästöstä⁴. Avio-oikeus velvoittaa myös antamaan puolisolle avio-oikeuden määrittelemän osuuden omaisuudesta. Avio-oikeus ei vaikuta avioparin omistusoikeuksiin avioliiton kestäessä, vaan se tulee voimaan siinä vaiheessa, kun avioliitto purkautuu. Käytännössä avio-oikeus tarkoittaa sitä, kun avioliitto päättyy joko toisen osapuolen kuoleman tai eron tullessa, niin enemmän omistava puoliso joutuu luovuttamaan tasinkoa heikommalle osapuolelle. Avioliiton loppuessa puolisojen avio-oikeudellinen omaisuus lasketaan yhteen ja siitä vähennetään velat. Saatu summa jaetaan kahtia, ja se osapuoli, jonka omaisuus on pienempi kuin saatu summa, saa tasinkoa eli rahaa tai omaisuutta enemmän omistavalta puolisolta. Tasinkoa annetaan toiselle puolisolle sen verran, että kummatkin puoliset omistavat saman verran avio-oikeuden alaisesta omaisuudesta. Kummankin puolison avio-oikeuden alaista omaisuutta verrataan keskenään ja avio-oikeuden ulkopuolinen omaisuus jätetään huomioimatta.

Avio-oikeutta ei ole sellaiseen omaisuuteen, mikä on avioehtosopimuksessa jätetty avio-oikeuden ulkopuolelle. Avioehtosopimuksesta kerrotaan lisää luvussa kolme. Avio-oikeuden voi myös poistaa testamentin kautta tulleeeseen omaisuuteen taikka lahjana annettuun omai-

³ Solmittuja avioliittoja selvästi enemmän, avioeroja hieman vähemmän 2014

⁴ Avioehtosopimus 2016

suuteen määrämällä avio-oikeudesta testamentissa tai lahjakirjassa. Testamentin laatija voi määrätä, että testamentin saajan aviopuolisolla ei ole avio-oikeutta testamentilla saatuun omaisuuteen.

Avoliittolain 94§:n mukaan holtiton omaisuuden käyttö tai sen hoitamatta jättäminen voi johdattaa vastikesäännöksen soveltamiseen. Vastikesäännöksen mukaan toinen puoliso tai kuolleen omaiset ovat oikeutettuja saamaan vastiketta sen arvoisesti, mitä toisen puolison huolimattomuudella tai tahallisuudella toinen puoliso tai omaiset voidaan katsoa menettäneen. Vastikesäännökset voivat tulla voimaan avioliiton purkaututtua toimitettavassa omaisuuden osituksessa. Vastike annetaan toiselle osapuolelle toisen puolison omasta omaisuudesta tai yhteenlasketusta omaisuudesta. Vasta tämän jälkeen omaisuus jaetaan kahtia ja jaetaan puolisojen kesken. Se osapuoli tai hänen omaisensa, joka voidaan katsoa menettäneen omaisuutta holtittoman omaisuuden hoidon takia, voi vaatia vastikesäännösten soveltamista omaisuuden osituksessa.⁵

Avio-oikeuden historia juontaa juurensa heikomman osapuolen suojelemisesta. Ennen 1800-lukua aviomies hoiti perheen ulkosuhteet ja oli usein varakkaampi osapuoli. Aviovaimo saattoi tuoda myös esimerkiksi maaomaisuutta liittoon, joten haluttiin suojella, ettei naisen suvun maaomaisuus siirtyisi miehen suvulle. 1800-luvun lopulla myös naiset alkoivat osallistua yhä enemmän kaupankäyntiin ja alettiin siirtymään kahden ansaitsevan osapuolen avioliittojärjestelmään. Tällöin myös erilaiset avioehtosopimukset ilmaantuivat avioliittoihin. Suuri enemmistö naisista jäi silti kotiin hoitamaan lapsia ja perheen asuntoa. Tämä naisryhmä kärsi avioeron tullessa eniten, koska heidät jätettiin suhteellisen turvattomaksi. Tästä syntyi eri oikeusjärjestelmien avio-oikeus.⁶

Esimerkiksi Ranskan aviovarallisuusjärjestelmässä avio-oikeuden ulkopuolelle jätetään ennen avioliittoa ansaittu kiinteä omaisuus, perinnöksi tai lahjaksi saatu kiinteä omaisuus, henkilökohtaiseen käyttöön tarkoitetut esineet sekä sellainen irtain omaisuus, joka oli tarkoitettu yhteiseen käyttöön. Avio-oikeus on siis avioliiton aikana ansaitun kiinteän ja irtaimen omaisuuden yhteispotti.⁷

Suomen aviovarallisuusjärjestelmässä otetaan huomioon myös ennen avioliittoa ansaittu omaisuus. Avoliittolain 34 §:n mukaan omaisuus säilyy avioliitossa sillä, joka sen omistaa. Omaisuudesta ei siis tule yhteistä avioliiton myötä. Kuitenkin saman lain 35 §:n mukaisesti kummallakin puolisoilla on avio-oikeus toisen omaisuuteen. Edellisessä Ranskan esimerkissä

⁵ Lohi 2005

⁶ Aarnio 2005

⁷ Aarnio 2005

avio-oikeuden ulkopuolelle jätettiin kokonaan ennen avioliitto ansaittu kiinteä omaisuus. Suomessa omaisuudesta ei myöskään tule yhteistä, mutta avio-oikeus takaa sen, että avioliiton päättyessä puolisoilla on oikeus saada tasinkoa toisiltaan. Kummankin puolison ennen avioliittoa ansaittu omaisuus lasketaan mukaan yhteiseen omaisuuteen, kun tämä osuus jaetaan puoliksi, enemmän omistama antaa tasinkoa vähemmän omistavalle puolisolle. Tästä voidaan poiketa laatimalla avioehtosopimus.

Avio-oikeus terminä ei ole tuttu kaikissa oikeusjärjestelmissä, esimerkiksi Englannin oikeusjärjestelmä ei määrittele avio-oikeutta suoraan maansa lainsäädännössä. Avioeron sattuessa avio-oikeutetun osuuden arviointi perustuu täysin tuomioistuimen harkintaan. Lähtökohtaisesti henkilökohtainen omaisuus on erillistä omaisuutta.⁸ Jos avioparin toinen osapuoli on ollut huomattavasti varakkaampi kuin esimerkiksi kotona työskennellyt osapuoli, voidaan rikkaampi osapuoli tuomita maksamaan köyhemmälle elatusta. Puolison elatusvelvollisuus kompensoi puuttuvaa avio-oikeutta.

2.3 Avioliiton ikäraajat

Suomen avioliittolain mukaan avioliittoon ei saa mennä alle kahdeksantoistavuotias, mutta erityisistä syistä oikeusministeriö voi antaa tätä nuoremmalle luvan mennä naimisiin. Tässä tapauksessa hänen huoltajaansa on kuultava asiasta. Valtaosa avioliiton solmineista on tyttöjä ja 17-vuotiaita. Nuorin avioliiton solminut on ollut 14-vuotias tyttö. 14-vuotiaita avioliiton solmineita on ollut neljä ja viimeisin on tapahtunut vuonna 1997. Vuosittain hakijoita on n. 30 kappaletta.⁹ YK suosittelee avioliiton ikärajaksi 18, vuotta ja Suomen Unicef onkin kritisoinut Suomen avioliittolakia lasten oikeuksien tallomisesta. Marraskuussa 2014 yleiskokouksessa YK kehotti jäsenvaltioitaan kieltämään avioliiton alle 18-vuotiailta.

Suomessa alaikäisten avioliittohakemukset käsitellään kirjallisesti eikä hakijoita kuulla. Huoltajien kuulemiseen riittää allekirjoitettu suostumuspaperi. Vaikka hakemuksia tulee vuosittain vain muutamia kymmeniä, on hakuprosessi helpohko verrattuna esim. Ruotsiin, jossa täytyy käydä henkilökohtaisessa haastattelussa hakuprosessin aikana. Ei voida varmana tietää, onko lasta painostettu avioliittoon vai tapahtuuko hakeminen puhtaasta omasta tahdosta.

Euroopan maista Suomessa, Ruotsissa ja Belgiassa ei ole minkäänlaista erikoisluvan alaikäraja avioliiton solmimiselle. Avioliiton esteiden tutkinta estää alle 18-vuotiaan avioitumisen, mutta Suomessa alle 18-vuotias voi mennä naimisiin oikeusministeriön erikoisluvalla. Muissa

⁸ Mikkola 2003

⁹ Markkanen 2014

maissa erikoisluvalla naimisiin menon alaikäraja on 14-17 vuotta. Skotlanti tekee asiassa poikkeuksen, sillä siellä avioitumisikäraja on 16-vuotta.¹⁰ Yleisin ikäraja maailmalla on 18-vuotta.

Saudi-Arabiassa ei ole mitään laillista ikärajaa avioliitolle¹¹. Melkein kaikissa maissa tällainen suojaikäraja on olemassa, mutta sen noudattaminen ei aina ole kovin yleistä. Esimerkiksi Intiassa ikäraja avioliitolle on naisilla 18-vuotta ja miehillä 21-vuotta, mutta silti melkein 50% Intian tytöistä menee naimisiin alle 18-vuotiaina¹².

Zimbabwen oikeuslaitos teki historiallisen päätöksen, jonka mukaan avioliiton ikäraja on 18 ja lapsiavioliittojen kaikki muodot ovat vastoin maan perustuslakia. Aiemmin ikäraja Zimbabwessa oli naisilla 16 ja miehillä 18 vuotta.¹³ Afrikan Unioni, 54:n Afrikan maan muodostama kansainvälinen järjestö (vrt. Euroopan Unioni) taistelee lapsiavioliittoja vastaan ja viimeiseksi Malawi ja Tsad nostivat avioliiton ikärajaa 18 vuoteen. Afrikan maat ovat olleet ikärajoissa muihin maihin verrattuna paljon vapaamielisempiä. Afrikassa eri heimokulttuurit sekä vanhat perinteet pitävät pintansa, eivätkä lain muutokset tapahdu hetkessä. Vaikka Zimbabwen oikeuslaitos teki päätöksen avioliittoikärajan nostamisesta, ikärajamuutos vaikuttaa käytännössä vasta monien vuosien jälkeen, kun ajatusmaailmat ja kulttuuri ovat muuttuneet samaan suuntaan.

3 Avioero, avioehto ja avioliitto avioeron jälkeen

Jos avioliitto ei pääty luonnollisesti eli toisen osapuolen kuolemaan, tulee kyseeseen avioero. Avioeroprosessi alkaa, kun jompikumpi osapuoli tai molemmat yhdessä päättävät hakea eroa. Tätä varten laaditaan vapaamuotoinen avioerohakemus, joka toimitetaan kotipaikan käräjäoikeuteen. Hakemusta ei tarvitse perustella, vaan avioeron saa aina harkinta-ajan päättyessä. Puolisot tuomitaan avioeroon, vaikka toinen osapuoli sitä vastustaisi. Jos aviopari hakee avioeroa yhdessä, hakemuksen jättämisestä tuomioistuimeen tai sen kansliaan, alkaa kuuden kuukauden harkinta-aika. Vain toisen osapuolen hakiessa avioeroa kuuden kuukauden harkinta-aika alkaa, kun hakemus on saatettu molempien avioliiton osapuolten tietoon. Harkinta-ajan jälkeen puolisot voivat hakea lopullista avioeroa käräjäoikeudesta. Lopullista avioeroa täytyy hakea vuoden kuluessa harkinta-ajan alkamisesta, eli harkinta-ajan jälkeen puolisoilla on kuusi kuukautta aikaa hakea lopullista eroa, muuten eron saaminen edellyttää uutta hakemusta ja uuden harkinta-ajan kulumista. Avioeroon voidaan tuomita ilman harkinta-aikaa, jos tuomioistuimelle esitetään selvitys siitä, että pari on asunut erillään viimeiset kaksi vuotta.

¹⁰ Suomi YK:n hampaissa alaikäisten avioliitoista - lapsiasiavaltuutettu ajaa kieltoa 2014

¹¹ Laws fails to stop child marriage 2014

¹² Law commission of India 2008, 19-26

¹³ Plan iloitsee Zimbabwen päätöksestä kieltää lapsiavioliitot 2016

Suomessa avioliiton solmimisen keski-ikä on naisilla 30.7 vuotta ja miehillä 32.9 vuotta. Avioeron keski-ikä on naisilla 39.9 vuotta ja miehillä 42.3 vuotta.¹⁴ Keski-ikä on ollut nousussa jo pitkään, minkä uskon johtuvan siitä, että nuoret keskittyvät koulutukseen ja työuraan ennen avioliiton solmimista. Avioeron keski-ikä on yllättävän lähellä avioliiton solmimisen keski-ikää, mikä kielii siitä, että avioliitot eivät kestä kovinkaan pitkään. Yhtenä syynä tähän voi pitää avioeron helppoutta ja yhteiskunnan ilmapiiriin muutosta avioeromyönteisemmäksi.

Erotessaan vanhemmat saavat sopia lapsen huoltajuudesta ja hoidosta keskenään. Lapsen elätkesestä ei kuitenkaan voi sopia lapsen edun vastaisesti. Avioliittolain 32§:n mukaan tuomioistuimen on avioeroasian yhteydessä omasta aloitteestaan käsiteltävä myös kysymystä lapsen huollosta ja tapaamisesta. Tuomioistuin tiedustelee asiasta puolisoilta ja kysyy, haluavatko he asiasta päätöstä. Avioliittolain 31§:n mukaan avioeron yhteydessä voidaan esittää vaatimus elatusavun vahvistamisesta, lapsen huollosta tai tapaamisoikeudesta tai muusta sellaisesta asiasta, joka liittyy avioeroon. Puolisot voivat sopia keskenään myös omaisuuden jakamisesta, ja mikäli tästä ei päästä yhteisymmärrykseen, voidaan hakea pesänjakajaa suorittamaan omaisuuden jako. Muut varallisuuteen liittyvät kysymykset eivät ole liitännäiskysymyksiä, joita voitaisiin käsitellä avioeron yhteydessä. Asiat käsitellään tarvittaessa itsenäisinä riitaasioina.¹⁵

Avioliittolain 41§:ssä säädetään, että avioehtosopimuksella puolisot voivat sopia, ettei heillä ole oikeutta toisen omaisuuteen tai tiettyyn osaan omaisuudesta. 41§:ssä säädetään myös, että avioehtosopimuksessa voidaan myös sopia, että puolisoilla on oikeus johonkin omaisuuteen, johon ei edellisessä sopimuksessa ollut oikeutta. Avioehtosopimus voi olla avio-oikeuden täysin poissulkeva, jolloin kummallakaan osapuolella ei ole oikeutta toisen omaisuuteen. Sopimus voidaan tehdä myös osittain poissulkevaksi, jolloin avioehtosopimus sulkee avio-oikeuden ulkopuolelle tietyn omaisuuden. Tällaista voi olla esimerkiksi testamentilla saatu omaisuus. Avioehtosopimus voidaan tehdä myös yksipuolisena, jolloin toisen puolison avio-oikeus toisen puolison omaisuuteen poissuljetaan.¹⁶ Nykyään Suomessa puolet avioliitoista päättyy avioeroon, joten jokaisen olisi hyvä miettiä avioehto ennen avioliittoa¹⁷. Avioliittolain 42§:n mukaan avioehtosopimus on tehtävä kirjallisesti. Molempien osapuolten on allekirjoitettava sopimus, ja kahden esteettömän henkilön on todistettava allekirjoitus oikeaksi. Sopimus täytyy rekisteröidä maistraatissa, ja rekisteröinti voidaan tehdä vasta avioliiton solmimisen jälkeen. Avioehtosopimus tulee voimaan, kun se on rekisteröity maistraatissa.¹⁸

¹⁴ Tilastokeskus, siviilisäädyn muutokset 2015

¹⁵ Aarnio & Helin 1992

¹⁶ Kangas 2012, 260

¹⁷ Tilastokeskus, siviilisäädyn muutokset 2015

¹⁸ Avioehtosopimus 2016

Suomen avioliittolaissa ei kielletä menemästä uusiin naimisiin avioeron jälkeen. Nykyään uusperheet ja useammat avioliitot ovat yleisempiä, kuin ennen¹⁹. Osasyynä on varmasti se, että avioeroon ei tarvita varsinaista syytä ja sen saa aina, vaikkei toinen osapuoli sitä haluaisi. Avioliiton arvot ovat kokeneet myös muutoksen. Avioliittoa ei pidetä enää ajatusmaailmallisesti järkähtämättömänä onnen satamana. Uudelleen naimisiin meneminen on sallittua. Erikoisuutena mainittakoon ortodoksisen kirkko, jonka mukaan ortodoksinen pappi ei saa mennä uudelleen naimisiin. Pappi voi kuitenkin Suomen avioliittolain perusteella mennä naimisiin, mutta menettää papin virkansa.

Suomessa avioliittoon vihkiminen ja sen purkaminen tapahtuvat nykyään helpommin kuin ennen. Tästä kertovat muuttuneet tilastot, joiden mukaan avioliittojen kestot ovat lyhentyneet ja useammat avioliitot lisääntyneet. Ensimmäisten avioliittojen osuus kaikista avioliitoista on noin $\frac{3}{4}$. Ensimmäinen avioliitto päättyy eroon noin 40% varmuudella. Avioeroista 68% on sellaisia, joissa molemmat aviopuoliset olivat ensimmäisessä avioliitossa.²⁰

3.1 Vihkiminen ja avioehto muualla maailmassa

Sharia-lakia, jota kutsutaan myös islamilaiseksi laiksi, sovelletaan pohjoisessa Afrikassa ja osassa Lähi-idän maita. Pääsääntöisesti lakia sovelletaan jossain muodossa kaikissa Islamilaisissa valtioissa, joissa lakia sovelletaan yleensä vain muslimeihin.²¹ Sharia-lain mukaan vihkiminen tapahtuu, kun ”tarjous ja vastaus” eli kosinta ja hyväksyminen tapahtuvat samassa tilassa kahden aikuisen miestodistajan läsnä ollessa. Osassa muslimimaista sharia-lakia sovelletaan siten, että nainen ja mies saavat molemmat hyväksyä oman avioliittosopimuksensa itse. Kuitenkin naisen on maksettava myötäjäiset oikeansuuruisena miehelleen, muuten avioliitto ei tule voimaan. Toisissa muslimimaissa taas nainen ei saa itse allekirjoittaa sopimusta, vaan sen tekee naisen puolesta hänen isänsä tai jos hän ei ole elossa, isoisänsä. Jos naisella ei ole sukulaisia elossa, sopimuksen kirjoittaa lähin miespuolinen henkilö.²² Islamilainen kulttuuri ja Sharia-laki eroavat muista oikeusjärjestelmistä, koska laki perustuu Koraaniin ja osaltaan myös vanhoihin tapoihin. Vihkimistavat muualla maailmassa ovat hyvin saman tyyliiset kuin Suomessa. Vihkiminen eroaa kirkollisten perinteiden tai eri kirkkokuntien/uskontojen tavoista johtuen. Siviilivihkiminen eroaa todistajien määrissä tai paikallaolopakossa. Vihkimisen paikallaoloa käsitellään tarkemmin kappaleessa 4.5 valtakirja-avioliitto.

¹⁹ Siviilisäädyn muutokset 2015

²⁰ Siviilisäädyn muutokset 2015

²¹ Hefner 2011

²² Dawoud Sudqi El Alami, Doreen Hinchcliffe 1995

Avioehto on tunnettu myös muissa kuin Suomen oikeusjärjestelmässä. Se on yleisesti hyvin tunnustettu Yhdysvalloissa, jossa avioehtosopimuksella osoitetaan, että pariskunnalla on oikeus päättää omaisuuden jaosta mahdollisen eron sattuessa. Arvioitaessa Yhdysvaltojen ja Suomen avioehtojen eroja, täytyy ottaa oikeusjärjestelmien erot huomioon. Suomen avioliitolaki turvaa molempien avioliiton osapuolten omaisuuden, mutta antaa myös turvan kotiin jäävälle osapuolelle, ettei hän eron sattuessa jää täysin varattomaksi. Yhdysvalloissa avioehtosopimuksella turvataan rikkaamman osapuolen omaisuus, ettei toinen osapuoli yritä sitä keinoilla itselleen. Avioehtosopimuksella on myös mahdollista heikomman osapuolen turvata tulevaisuutensa mahdollisen eron sattuessa, koska laki ei Yhdysvalloissa sitä turvaa. Englannissa avioehtosopimus on myös tunnettu, mutta oikeusjärjestelmä ei anna sille paljoakaan painoarvoa. Osapuolilla on mahdollisuus päättää omaisuuden jaosta avioeron sattuessa, mutta jos he eivät pääse yhteisymmärrykseen, ei avioehtosopimus paina enää, kun tuomioistuimien tekee päätöksiään asiassa.²³ Jos maan oikeusjärjestelmässä avioehtoa ei ole tunnettu, kompensoidaan sitä elatuksen maksamisella. Koska päivähoitojärjestelmä ei ole yleinen kaikkialla, joutuu toinen puoliso jäämään kotiin ja hoitamaan lapsia. Eron sattuessa kotiin jäänyt puoliso on yleensä oikeutettu elatukseen. Poikkeuksiakin on, esimerkiksi Puolassa eroon syyllinen osapuoli ei voi vaatia elatusta toiselta, vaikka olisi tähän oikeutettu.²⁴

3.2 Avioero muualla maailmassa

Sharia-lain mukaan avioeron voi saada kolmella tapaa, yksipuolisella erolla naisen tai miehen puolesta, molemminpuolisella sopimuksella tai oikeuden määräyksellä toisen puolison kanteesta. Yksipuolisesta erosta voi päättää ainoastaan mies, mutta avioliittosopimuksessa on voitu oikeuttaa myös nainen tekemään yksipuolinen ero. Mies voi ilmoittaa avioerosta myös suullisesti. Avioero on peruutettavissa kolmen kuukauden ajan, ellei pariskunta ole eronnut jo kahdesti. Kun pariskunta on eronnut kolmesti tai mies on ilmoittanut erosta kolmena perättäisenä kuukautena, tulee avioerosta peruuttamaton.²⁵

Muslimimaiden lainsäädännössä on eri toimintatapoja avioeron laillistamiseksi. Tunisiassa avioero on mahdollista saada vain oikeuden päätöksellä, mutta Pakistanissa miehen on ilmoitettava viranomaisille erosta. Yhteisellä päätöksellä avioero on peruuttamaton. Tällöin naisen on maksettava miehelle jonkinlaista korvausta erosta. Vaimo voi saada yksin eron miehensä neljällä syyllä: aviomiehen vaimolleen tuottava vamma, aviomiehen puute (impotenssi, mielisairaus), elatuksen suorittamatta jättäminen tai aviomiehen poissaolo. Pelkkä naisen sana miehen sanaa vastaan ei riitä esimerkiksi aviomiehen vaimolleen tuottaman vamman perus-

²³ Mikkola 2003

²⁴ Kokko 2012

²⁵ Mustasaari 2016

teena. Eri maissa on erilaiset näkemykset siitä, mikä on riittävä perustelu ja näyttö missäkin asiassa.²⁶ Muslimimaat soveltavat itse Sharia-lakia oman näkemyksensä mukaan. Osa maista noudattaa sitä hyvinkin tarkasti ja osa taas väljemmin, joten yhteistä linjaa avio-eroissa eri maiden kesken ei voida vetää.

Sharia-lain mukaan eronnut nainen joutuu odottamaan kolmen kuukautiskierron ajan, ennen kuin hän voi solmia uuden avioliiton. Jos nainen on raskaana kolmen kuukauden aikana, entisen aviomiehen oletetaan olevan isä. Kolmen kuukautiskierron aika toimii myös avioeron harkinta-aikana, jolloin mies voi halutessaan palata entisen vaimonsa luokse. Mies on myös velvollinen elättämään vaimonsa tämän harkinta-ajan aikana. Peruuttamattoman avioeron jälkeen pariskunta ei voi mennä enää uudelleen naimisiin, ellei nainen ole ollut naimisissa jonkun muun miehen kanssa ja eronnut tästä sekä odottanut eroajan.²⁷

Avioero Englannin ja Suomen välillä eroaa omaisuuden jakamisen suhteen. Avio-oikeuskäsitettä ei Englannissa tunnetta, joten omaisuus on joko henkilökohtaista omaisuutta tai sitten tuomioistuin päättää omaisuuden jakamisesta. Erona on myös se, että Englannissa eläkkeet lasketaan omaisuudeksi, mutta Suomessa ne jätetään avioerovaiheessa ulkopuolelle.

Avioliittolain 119§:ssä sanotaan, etteivät avioeroasiat koskaan mene pariskunnan kansalaisuuden mukaan. Yleisesti avioeroasiat käsitellään siinä maassa, missä aviopuolisoilla on kotipaikka, vaikka he olisivat suomalaisia, mutta työskentelevät esimerkiksi Saksassa. Avioliittolain 119§:n mukaan avioero voidaan tutkia Suomessa, jos jommallakummalla on kotipaikka tai läheinen yhteys Suomeen. Kyseisestä pykälästä voidaan todeta, että jos puolisoilla ei ole yhteistä asuinmaata, hoidetaan avioeroasia siellä, mihin heillä on vahvin yhteys tai mikä on toisen puolison kotipaikka. Avioeroa koskevat lait ovat hyvin erilaisia jopa Euroopan sisällä, joten maalla, jossa asia hoidetaan, on väliä. Suomessa ja muissa Pohjoismaissa eron syy ei ole ollenainen, mutta muualla sitäkin voidaan kaivella ja päätöksiä tehdä sen perusteella. Vaiettu totuus on, että kumpi osapuoli kerkeää ensin hakea eroa itselleen suotuisassa maassa, voi saada itselleen huomattavan edun.²⁸ Esimerkiksi jos vaihtoehtona on avioeron hakeminen Suomessa tai Englannissa, saattaa olla heikomman osapuolen kannalta kannattavampaa hakea avioeroa Englannista. Englannissa lähtökohtana on se, että kodista huolehtineen osapuolen elintaso ei laske ja käytännössä toiselle osapuolelle voidaan määrätä puolet toisen osapuolen tuloista ja tässä otetaan huomioon myös eläkkeet ja perinnöt²⁹.

²⁶ Mustasaari 2016

²⁷ Mustasaari 2016

²⁸ Kokko 2012

²⁹ Kokko 2012

Suomessa avioeron voi kokonaisuudessaan saada jo alle vuodessa. Avioerohakemuksen jälkeen on kuuden kuukauden harkinta-aika, jonka jälkeen lopullista avioeroa voi hakea. Saksassa vaaditaan vuoden asumusero ja molempien osapuolten halu erota, tai kolmen vuoden asumusero, jolloin liitto tuomitaan eron ilman osapuolten toivomusta (German civil code 1566). Ranskassa avioeron saaminen on myös vaikea prosessi, mutta tätä on helpotettu ottamalla käyttöön ”pacs-avioliitot”, jotka ovat verrannollisia oikeaan avioliittoon, mutta eron saaminen on huomattavasti helpompaa. Tähän avioliittomuotoon palataan myöhemmin kappaleessa 5.7. Suomessa avioeroa osaa hakea kuka tahansa, koska eron hakemiseen ei tarvita kuin kirjallisesti ilmaistu tahto. Monissa maissa avioeroon tarvitaan yleensä juristi, jotta eroa pystyy hakemaan.³⁰

4 Avioliittomuodot

Avioliitto tunnetaan jossakin muodossa kaikissa oikeusjärjestelmissä, mutta ei ole vain yhtä tapaa solmia avioliittoa eikä yhdenlaisia aviopareja. On olemassa hyvin paljon erilaisia avioliittomuotoja, jotka ovat omissa maissaan täysin lain mukaisia ja sallittuja, vaikka ne saattavat aiheuttaa hämmennystä muissa maissa. Kaikissa oikeusjärjestelmissä kuitenkin tunnetaan perheen käsite ja siihen liittyvät velvollisuudet ja oikeudet. Tässä kappaleessa käydään läpi erilaisia avioliittomuotoja maailmalla ja vertaillaan niitä Suomen lakiin. Samalla saadaan selville, minkälaiset avioliitot ovat sallittuja missäkin ja miten eri oikeusjärjestelmät määrittelevät avioliiton.

4.1 Lapsiavioliitto

Lapsiavioliitto-sanaa käytetään silloin, kun avioliiton toinen tai molemmat osapuolet ovat alle 18-vuotiaita. Lapsiavioliitot ovat suuri ongelma maailmalla, koska tässä avioliiton muodossa ei välttämättä toteudu avioliiton vapaaehtoisuus. Yli 700 miljoonaa tällä hetkellä elossa olevaa naista on mennyt naimisiin alle 18-vuotiaana, ja heistä yli 250 miljoonaa on avioitunut alle 15-vuotiaana.³¹ Lapsiavioliitot eivät kuitenkaan koske ainoastaan tyttöjä, mutta he ovat huomattavasti suuremmissa enemmistöissä kuin pojat. Lapsiavioliittoja ilmenee eniten Afrikassa ja Aasiassa, mutta myöskään Suomen laki ei varsinaisesti kiellä lapsiavioliittoja. Avioliiton ikärajoista kertovassa kappaleessa (2.3) todettiin, että maailmassa on monia valtioita, joissa avioituminen on sallittu alle 18-vuotiaille, erityisesti, jos huoltaja on antanut siihen luvan. YK:n ihmisoikeusjulistuksen (1948) mukaan avioliitto voi tapahtua vain osapuolten vapaasta ja omasta tahdostaan.

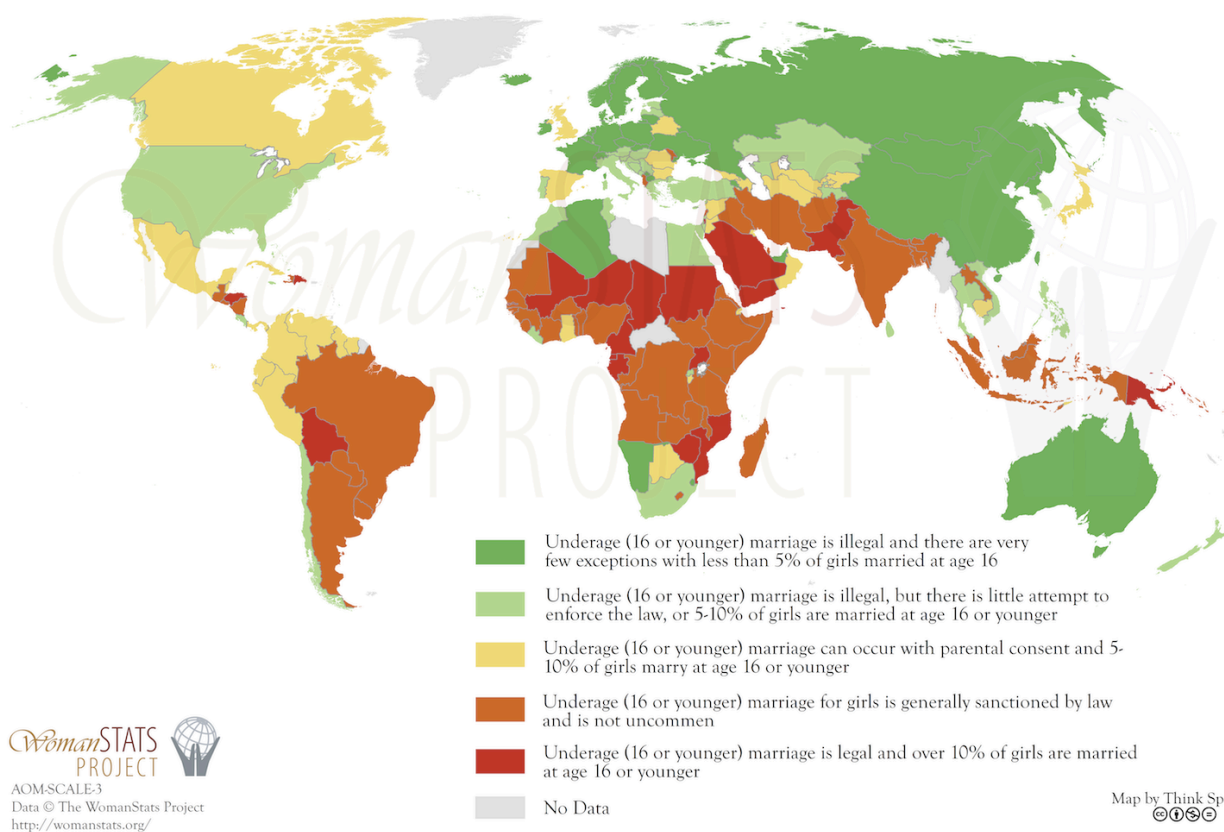
³⁰ Kokko 2012

³¹ Child Marriage 2014

Järjestetty avioliitto on Intiassa ainut tapa edetä ylempään kastiin. Tällöin tyttö, joka naitetaan parempaan sukuun, saa itselleen kastin puolesta paremman elämän. Vanhempaan sukupolveen on juurtunut ajattelutapa järjestetyistä avioliitoista, ja varsinkin tyttölapsen vanhemmat haluavat yleensä tyttärensä nuorena parempaan sukuun ja pois perheen elätettävästä. Järjestetty avioliitto ei ole vain kahden ihmisen välinen sopimus, vaan se yhdistää kaksi perhettä. Järjestetyt avioliitot ovat myös suuri ongelma Intian lisäksi Bangladeshissa, jossa maalla asuvat perheet pitävät tyttäriään taakkoina ja naittavat heidät rikkaampiin sukuihin. Lapsen oikeudet jäävät toteutumatta, ja varsinkin tyttäriä kohdellaan todella ala-arvoisesti.³² YK:n yleissopimus lasten oikeuksista (1989) sääntelee esimerkiksi seuraavia asioita: 13 artiklassa lapsen oikeus ilmaista mielipiteensä, 34 artiklan mukaan lasta täytyy suojella seksuaalisen riiston ja hyväksikäytön muodoilta. Nuoren naitetut lapset menettävät pääsääntöisesti mahdollisuuden koulunkäyntiin, joka on myös yksi lapsen oikeuksista.

Child Marriage for Girls: Practice and Law

Scaled 2015

Kuvio 1: Lapsiavioliittojen sallivuus maittain. Womens Stats Project 2015.

³² Avioliitto kulttuurisena instituutioon 2016

Kuvassa vihreillä alueilla avioliitto ei ole sallittu alle 16-vuotiailta tai laissa on vain muutamia erikoiskohtia. Alle 5% tytöistä menee naimisiin alle 16-vuotiaana. Keltaisella alueella alle 16-vuotiaiden avioliitto on sallittu vanhempien suostumuksella ja 5-10% tytöistä menee naimisiin alle 16-vuotiaana. Oranssilla alueella alle 16-vuotiaan avioliitosta on asetettu rangaistus, mutta alle 16-vuotiaiden avioliitot eivät ole silti harvinaisia Punaisella alueella alle 16-vuotiaiden avioliitot on sallittuja ja yli 10% tytöistä menee naimisiin alle 16-vuotiaana. Harmaalta alueelta ei ole tietoja.

4.1.1 Lapsiavioliitto Intiassa

Intiassa tapahtuu 40% maailman lapsiavioliitoista, vaikka lapsiavioliitot ovat siellä kiellettyjä laissa ja kriminalisoituja. Maan ikäraja avioitumiseen on naisilla 18-vuotta ja miehillä 21-vuotta, mutta silti maassa naitetaan jopa kuusivuotiaita tyttöjä. Lapsiavioliitosta on määrätty rangaistuksena sakkoja ja kaksi vuotta vankeutta kaikille, jotka edesauttavat lapsiavioliittoja tai epäonnistuvat niiden estämisessä. Kuitenkin pienissä kylissä lapsiavioliittoa tukevat kaikki kylän asukkaat, eikä kukaan heistä halua ilmoittaa asiasta poliisille. Eniten lapsiavioliittoja tapahtuukin juuri tiiviissä yhteisöissä, joissa asia hyväksytään.³³ Näissä yhteisöissä on myös useimmiten huonot koulutusmahdollisuudet ja tulevaisuudennäkymät, etenkin tytöille. Köyhät perheet haluavat päästä tyttölapsistaan eroon, koska heitä pidetään taakkana perheen toimeentulolle.

Yleensä sulhanen ja morsian ovat lähes samanikäisiä ja hyvin nuoria. Yhteiselämän he aloittavat kuitenkin vasta 15- tai 16-vuotiaina ja tätä ennen lapset asuvat vanhempiensa luona. Avioliitot ovat järjestettyjä vanhempien puolesta, eivätkä lapset saa valita itse puolisoitaan.³⁴ Vanhemmat haluavat naittaa tyttäret nuorina pois kodista, ettei heidän tarvitse elättää tyttöjä pidempään. Kun aviopari muuttaa asumaan saman katon alle, katkeaa naisen mahdollisuus opiskella. Naisen tehtävänä on huolehtia miehestään ja jo hyvin nuorella iällä tuottaa tälle jälkeläisiä.

4.1.2 Lapsiavioliitto muualla Aasiassa

Iranissa virallinen avioliittoikäraja tytöillä on 13 vuotta, mutta sitä nuoremmat saavat mennä naimisiin isänsä ja tuomarin luvalla. Iranissa alle 10-vuotiaita lapsimorsiamia oli vuonna 2010 712 kappaletta.³⁵ Syynä lapsiavioliitoille Iranissakin pidetään maaseudun köyhyyttä ja lukutaidottomuutta, sekä tyttöjen huonoa asemaa opiskelun ja työnteon suhteen. Saudi-Arabiassa ei

³³ What is it like to be child marriage 2011

³⁴ Lahtinen 2012

³⁵ Tait 2012

ole virallista ikärajaa avioitumiseen, mutta siellä noudatetaan Sharia-lain 9 vuoden suositusta. Maan johtajakaan ei näe mitään väärää siinä, että nuoria 10-vuotitaita tyttöjä naitetaan vanhemmille miehille³⁶. Lapsiavioliittojen määrä on suurin syrjäseuduilla, joista ei saa myöskään kerättyä kunnollista tilastotietoa. Näillä syrjäseuduilla morsiamista maksetaan, mitä nuorempi, sitä enemmän rahaa perhe saa. Perheillä ei ehkä ole tietoa paremmasta elämästä tyttärelleen, ja tyttären lähdettyä köyhillä perheillä on yksi suu vähemmän ruokittavana.

4.1.3 Lapsiavioliitto Suomessa

Unicef on kritisoinut Suomea siitä, että meillä ei ole avioliitolle ehdotonta ikärajaa. Suomen ikäraja avioliitolle on 18 vuotta, mutta erikoisluvalla voi naimisiin mennä nuorempaanakin. Avioliiton alinta solmimisikärajaa ei ole asetettu. Erikoislupaa hakevat ovat yleensä 17-vuotiaita, sitä nuorempia on harvoin. Nuorin naimisiin mennyt on ollut 14-vuotias, ja tämän ikäinen lapsi on avioitunut viimeksi vuonna 1997.³⁷

Vaikkei Suomessa ole ikärajaa avioliitolle, ei täällä tavata lapsiavioliittoja muutoin kuin harvinaisissa erityistapauksissa. Suomen Unicef on kritisoinut Suomen avioliittolakia lasten oikeuksien tallomisesta, ja YK on kehottanut jäsenmaitaan kieltämään avioliiton alle 18-vuotiailta.³⁸

Oikeusministeriö on laatimassa alaikäisen avioliittoa koskevien säännösten arviomuistion (OM 33/41/2015), joka lähetetään lausuntokierrokselle keväällä 2016. Hankkeen tarkoituksena on kehittää alaikäisen avioitumisluvan hakuprosessia ja myös sitä, onko poikkeusmahdollisuutta perusteltua rajoittaa säätämällä avioliitolle ehdoton alaikäraja. Lisäksi lainvalmisteluissa pyritään selvittämään mahdolliset tarkistustarpeet alaikäisten ulkomailla solmittuihin avioliittoihin ja niiden tunnustamiseen Suomessa.

4.2 Tasa-arvoinen avioliitto

Tasa-arvoinen tai sukupuolineutraali avioliitto tarkoittaa sitä, että avioliiton osapuolet voivat olla joko naisia tai miehiä, eli avioitua voi niin miehen kun naisenkin kanssa omasta sukupuolesta riippumatta. Niin sanottu perinteinen avioliitto on miehen ja naisen välinen ja se on ollut valta-avioliitto jo vuosisatoja.

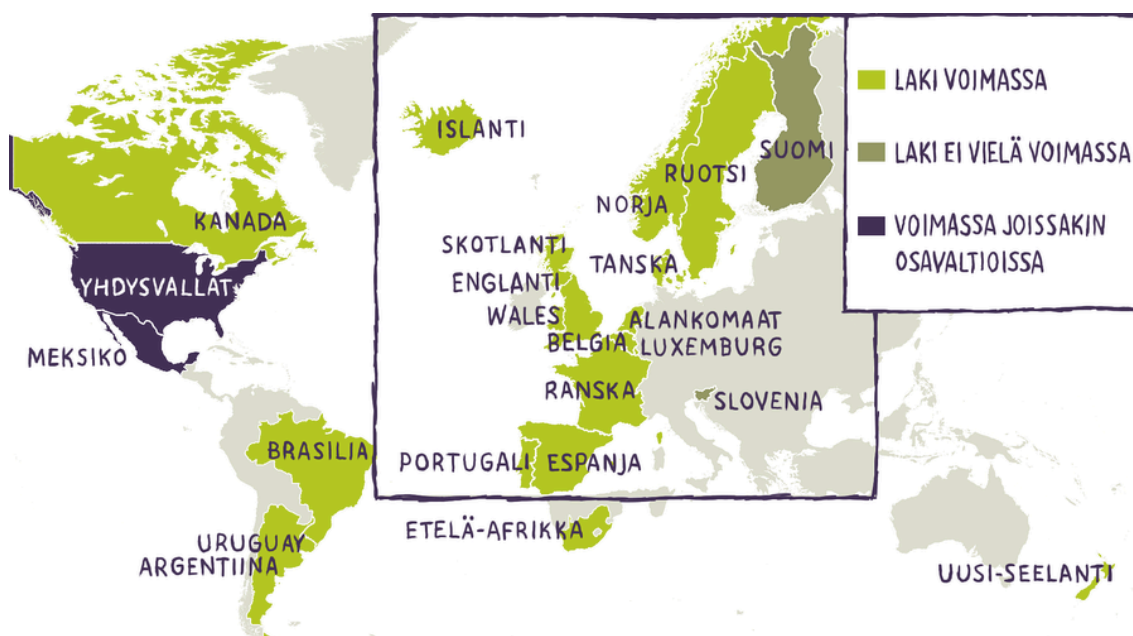
³⁶ Top Saudi cleric: OK for young girls to wed 2009

³⁷ Kantola 2013

³⁸ Kantola 2013

Tasa-arvoisen avioliiton tarina alkoi Alankomaista vuonna 2000. Se oli ensimmäinen maa, jossa tasa-arvoinen avioliittolaki hyväksyttiin eikä sukupuolella ollut väliä avioitumisessa. Kaikki avioparit saivat samanlaiset oikeudet niin adoptointiin kuin avio-oikeuteenkin. Jo ennen tätä rekisteröidyt parisuhteet olivat hyväksytyjä joissakin Euroopan maissa, mutta samaa sukupuolta olevat parit eivät kuitenkaan saaneet avioitua. Ensimmäisenä rekisteröidyn parisuhteen tunnusti Tanska vuonna 1989.³⁹

Länsi-Eurooppa on toiminut tienraivaajana sukupuolineutraalille avioliitolle, mutta myös muualla maailmassa se on raivannut tietään tasavertaiseksi avioliitoksi. Esimerkiksi Kanada (The civil marriage act) ja Etelä-Afrikka (The civil union act 17/2006) ovat hyväksyneet tasa-arvoisen avioliittolain kansalliseen lainsäädäntöönsä. USA:n liittovaltio tunnusti tasa-arvoisen avioliiton vuonna 2013, ja 35 osavaltiota on laillistanut sen.⁴⁰

Kuvio 2: Tasa-arvoinen avioliitto. Nurminen, J. 2015.

Vaaleanvihreillä alueilla samaa sukupuolta olevat pari voivat mennä naimisiin. Suomeen laki tulee voimaan 2017 keväällä.

4.2.1 Tasa-arvoinen avioliitto Suomessa

Suomen eduskunta hyväksyi lakialoitteen tasa-arvoisesta avioliittolaista joulukuussa 2014. Laki tulee voimaan esityksen mukaan 1.3.2017. Ensimmäinen lakialoite tehtiin jo vuonna 2006

³⁹ Huusko 2014

⁴⁰ Huusko 2014

vihreitten kansanedustajan Oras Tynkkysen aloitteesta (LA 170/2006). Lakialoitteen takana oli samanlaiset ajatukset kuin läpimenneessä lakialoitteessakin. Perusajatuksena oli se, että rekisteröity parisuhde ja avioliitto haluttiin samanarvoisiksi instituutioiksi. Rekisteröidyllä parisuhteella oli samanlaiset velvollisuudet muttei samoja oikeuksia kuin avioliitolla. Konkreettisesti lakipykälä haluttiin muuttaa seuraavasti: Avioliittolaista haluttiin muuttaa sanamuoto kahdeksi henkilöksi, rekisteröidyn parisuhteen laista (950/2001) haluttiin kumota ensimmäinen luku ja transsukupuolen vahvistamisesta annetun lain (563/2002) 2§:n toinen ja kolmas momentti haluttiin kumota. Lakivaliokunnassa aloite kuitenkin raukesi, koska käsittely jäi kesken vaalikauden päättyessä.⁴¹

Avioliittolaissa tulee muuttumaan sanamuodot. Ei puhuta enää miehestä ja naisesta vaan kahdesta ihmisestä tai avioparista⁴². Avioliittolaki tulee muuten pysymään ennallaan, mutta laki rekisteröidystä parisuhteesta mitätöidään, koska se tulee olemaan tarpeeton. Rekisteröidylle parisuhteelle ja avioliitolle tulee jatkossa olemaan samat oikeudet ja velvollisuudet, joten niitä ei nähdä järkeväksi eritellä toisistaan. Tasa-arvoisen avioliittolain perusajatuksena on, ettei avioliittoa eritellä avioparien sukupuolten takia.

Hallituksen esityksessä (65/2015) on ehdotettu, että rekisteröity parisuhde voitaisiin muuttaa avioliitoksi pariskunnan yhteisestä ilmoituksesta. Koska avioliiton esteet on tutkittu jo ennen parisuhteen rekisteröitymistä, ei muutokseen tarvittaisi kuin yhteinen ilmoitus maistraatille. Ilmoituksen tekemiselle ei ole asetettu määräaikaa, ja rekisteröity parisuhde tulisi voimaan avioliittona siitä päivästä, kun maistraatti on vastaanottanut ilmoituksen. Ehdotuksen mukaan vain Suomessa rekisteröity parisuhde voidaan muuttaa ilmoituksella avioliitoksi. Rekisteröity parisuhde ei ole maailmanlaajuisesti yhteinen käsite, joten muualla hyväksytyyn rekisteröidyn parisuhteen muuttaminen avioliitoksi olisi ongelmallista esimerkiksi avioliiton esteiden tulkinnan kannalta. Esityksessä on myös ehdotettu, että transseksuaalisen sukupuolen vahvistamiseksi annetun lain (563/2002) mukaan ei ole tarpeen pitää sukupuolen vahvistamisen esteenä avioliittoa tai rekisteröityä parisuhdetta. Ei myöskään ole enää perustetta sille, että avioliitto pitäisi muuttaa rekisteröidyksi parisuhteeksi sukupuolen vaihtumisen vuoksi. Hallituksen esityksessä ehdotetaan poistettavaksi edellytys, jonka mukaan sukupuolen vahvistamista pyytävä henkilö ei saa olla avioliitossa tai rekisteröidyssä parisuhteessa. Lisäksi ehdotetaan muutettavaksi säännös, jonka mukaan avioliitto muuttuu rekisteröidyksi parisuhteeksi sukupuolen muutoksen myötä. Rekisteröity parisuhde muuttuu kuitenkin ilmoituksella avioliitoksi.

Tasa-arvoisen avioliiton kansalaisaloitteen päätekijä oli Ida Bergmann, joka perusti Tahdon 2013-kampanjan. Nimien kerääminen aloitettiin 19.3.2013, ja tarvittavat äänet (jotta kansa-

⁴¹ Lakialoite tasa-arvoisesta avioliittolaista 2011

⁴² Kts. Laki avioliittolain muuttumisesta 156/2015

laisaloite menee eduskunnan käsittelyyn, tarvitaan 50 000 ääntä) kerättiin jo saman päivän aikana. Päivän loppuun mennessä aloite oli saanut yli 100 000 ääntä.⁴³ Kansan mielipiteet jakautuivat kahtia; osa puolusti ja seiso i tasa-arvoisen avioliittolain takana, mutta myös vastakkaisia mielipiteitä ilmaistiin ja näitä perusteltiin uskonnollisilla ja arvoihin liittyvillä perusteilla.

Vasta-aloite tasa-arvoiseen avioliittoon on tehty, ja myös se on saanut aloitteen käsittelemiseksi tarvittavat 50 000 ääntä, mutta eduskunnan käsittelystä ei ole vielä päätetty. Lakialoite täytyy kuitenkin käsitellä eduskunnassa, koska se on kerännyt vaadittavat äänet. Tällaista tilannetta, että aloitteeseen on tehty vasta-aloite jo ennen, kuin laki on tullut edes täytäntöön, ei ole ennen Suomessa ollut. Teoriassa vasta-aloitteella olisi mahdollisuus kumota juuri annettu laki, mutta en usko, että eduskunta tulisi juuri säädettyä lakiaan kumoamaan. Lakialoitteet menevät eduskunnan lähete keskustelun kautta lakivaliokuntaan, joka päättää, mitä aloitteille tehdään vai tehdäänkö mitään. Ylen vaalikoneen kyselyn mukaan vuonna 2015 enemmistö kansanedustajista ja lakivaliokunnan jäsenistä oli tasa-arvoisen avioliittolain kumoamista vastaan.⁴⁴

4.2.2 Tasa-arvoinen avioliitto epäsuosiossa Venäjällä, Aasiassa, Afrikassa ja Islamilaisessa maailmassa

Tasa-arvoinen avioliittolaki on liki tuntematon Aasiassa ja Afrikassa (pois lukien Etelä-Afrikka). Israel tunnustaa muualla solmitut sukupuolineutraalit avioliitot muttei hyväksy sitä omassa lainsäädännössään. Venäjällä ollaan todella kriittisiä asiaa kohtaan, sillä siellä jopa alaikäisille levitettävä ”homopropaganda”, eli yleinen tieto homoseksuaaleista ja tasa-arvoisesta avioliitosta, on kielletty laissa. Ei liene siis yllätyksellistä, ettei Venäjällä voi rekisteröidä parisuhdettaan saati mennä naimisiin.⁴⁵ Homoseksuaalinen kanssakäyminen on Venäjällä laillistettu vuonna 1993. 2000-luvulla on esitetty sen kriminalisointia, mutta esitykset ovat hylätty. Vaikka homoutta ei ole Venäjällä kriminalisoitu on sen harjoittaminen silti vaikeaa, koska homojen kaikki julkinen tunteiden osoittaminen tai oman itsensä edustaminen lasketaan homopropagannan esittämiseksi, joka on kriminalisoitu teko.

Tasa-arvoinen avioliitto on vasta tekemässä nousuaan niin sanotun normaalin avioliiton rinnalle. Se on vaikeaa, koska homoseksuaalisuus on edelleen rikos joka kolmannessa maailman valtiossa. Vaikka sallivien maiden määrä on noussut, on lakeja silti kiristetty erityisesti Afrikan maissa. Kuolemantuomio on käytössä viidessä maassa: Iranissa, Mauritaniassa, Saudi-

⁴³ Tasa-arvoinen Suomi 2016

⁴⁴ Grunn 2015

⁴⁵ Huusko 2014

Arabiassa, Sudanissa ja Jemenissä.⁴⁶ Näissä maissa saamme odottaa vielä kauan tasa-arvoisen avioliittolain hyväksymistä.

4.3 Moniavioisuus

Moniavioisuus tarkoittaa sitä, että on avioituttu useamman kuin yhden ihmisen kanssa. Yleisimmin moniavioisuus käsittää yhden miehen, jolla on useampi vaimo. Tätä muotoa tavataan eniten islamilaisessa kulttuurissa. Muslimimpien oikeus on saada itselleen monia vaimoja. Tällaista oikeutta ei muualla tunneta. Sharia-laki perustuu Koraaniin, ja Koraanissa moniavioisuudesta sanotaan seuraavasti: ”Jos pelkätte, ettette kykene olemaan oikeudenmukaisia orvoille, ottakaa niin monta vaimoa kuin haluatte, kaksi, kolme tai neljä, mutta jos pelkätte ettette osaa olla tasapuolisia vaimoillemme, ottakaa vain yksi vaimo tai orjattarianne. Näin te pysytte kaidalla tiellä.”⁴⁷ Tämän Koraanin kohdan perusteella Sharia-laki oikeuttaa miehen ottamaan useita vaimoja.

Moniavioisuus on kielletty suuressa osassa maailman valtioissa, mutta se on sallittu islamilaisessa kulttuurissa ja oikeudessa. Se on myös sallittu Egyptin, Afganistanin, Pakistanin, Somalian, Intian ja Sambian lainsäädännössä.⁴⁸ Moniavioisuutta on tavattu myös Pohjois-Amerikan intiaanien keskuudessa ja joissakin uskonlahkoissa, esimerkiksi fundamentalistisen myöhempien aikojen Jeesuksen Kristuksen kirkon lahkossa⁴⁹. Tänä päivänä moniavioisuus on laskemassa. Syinä mielestäni ovat, että miehillä ei ole enää varaa elättää useita vaimoja, ja toisaalta naisten koulutuksen taso on noussut, jolloin he eivät enää halua moniavioisiin suhteisiin. Koulutetut naiset pystyvät itse elättämään itsensä, jolloin he eivät välttämättä tarvitse miestä elättäjäkseen. Moniavioisuus on yhä tunnetuin muslimimpien keskuudessa, ja jäljempänä käsitellään islamilaista kulttuuria erikseen.

⁴⁶ Heiskanen 2015

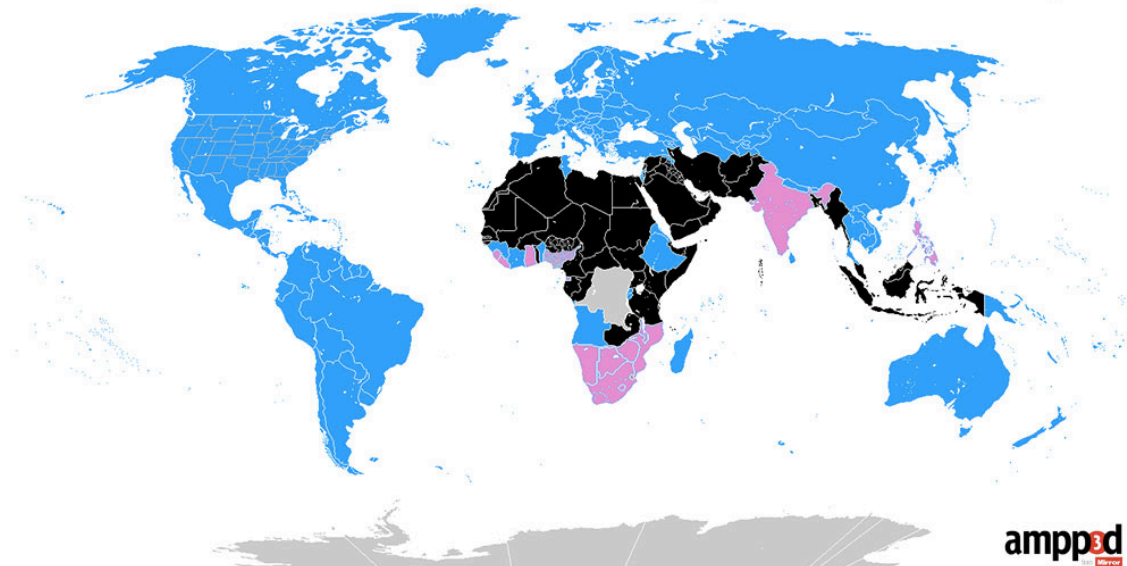
⁴⁷ Koraani 4:3

⁴⁸ Mikkola 2013

⁴⁹ Andersson 2010

WHERE IN THE WORLD IS POLYGAMY LEGAL?

- Outlawed/abolished and fully criminalised
- Permitted and practiced
- Illegal but not criminalised
- Legal status unknown or ambiguous

Kuvio 3: Moniavioisuuden sallivuus maittain. Adweek 2015.

Sinisellä alueella moniavioisuus on kielletty ja kriminalisoitu.

Vaaleanpunaisella alueella moniavioisuus on kielletty, muttei kriminalisoitu.

Mustalla alueella moniavioisuus on sallittu.

Harmaalta alueelta ei moniavioisuudesta ole tilastoitua tietoa.

4.3.1 Islamilainen kulttuuri ja oikeus

Moniavioisuus on aina ollut muslimimiehen oikeus. Tämä oikeus perustuu edellisessä kappaleessa mainittuun Koraanin kohtaan. Miehen velvollisuus on huolehtia kaikista aviopuolisoistaan tasavertaisesti, ja hänen täytyy viettää yhtä paljon aikaa kaikkien vaimojensa kanssa. Jos mies kohtelee vaimojaan epätasa-arvoisesti, joutuu hän maksamaan kompensatiomaksu- ja eli korvausta huonosti kohdellulle vaimolleen.⁵⁰ Moniavioisuuden suosio on ollut jo pitkään laskussa myös muslimien keskuudessa. Yksiavioisuus on muslimiellakin suosituin vaihtoehto, koska monen vaimon tasa-arvoinen kohtelu on hankalahkoa ja muslimit haluavat noudattaa uskonnollisia sääntöjään tiukasti. Moniavioisuuden laskun varmaa syytä ei tiedetä, mutta epäilen, ettei miehillä ole enää varaa elättää montaa vaimoa nousevien elinkustannuksien takia. Toinen syy voi olla se, että muslimien lain mukaan jokaista naista täytyy kohdella tasa-

⁵⁰ Dawoud Sudqi El Alami, Doreen Hinchcliffe 1995

vertaisesti ja miehet ovat huomanneet, että tätä on hyvin vaikea toteuttaa, ja sen takia tyytyvät vain yhteen vaimoon.

Avioliitto on kahden osapuolen ja kahden perheen juridinen sopimus. Sen takia avioliittosopimusta laadittaessa islamilaisen oikeuden maissa sulhanen ja morsiamen lähin miespuolinen edustaja (tai joissakin islamilaisissa laissa jopa nainen itse) ovat saattaneet ennen avioliittoa tehdä sopimuksen naisen oikeudesta käydä töissä, miehen oikeudesta ottaa useampia vaimoja ja sulhasen morsiamelle maksamista myötäjäisistä, joista yleensä vain puolet maksetaan avioliittoa solmittaessa ja toinen puoli jätetään puolison taloudelliseksi tueksi avioeron tai leskeyden varalta. Tässä kohtaa nainen voi kertoa mielipiteensä moniavioitumisesta tai muista avioliittoa koskevista säännöistä ja saada oma äänensä kuuluviin.⁵¹ Jälkeenpäin naisen on hyvin vaikea vastustaa moniavioisuutta, koska on muslimimiehen oikeus ottaa itselleen useampi vaimo. Silloin hänellä on enää mahdollisuus vedota epätasa-arvoiseen kohteluun, jonka seurauksena mies joutuu maksamaan huonosti kohdellulle vaimolle kompensatiomaksuja.

4.3.2 Moniavioisuuden hyväksyminen Suomessa

Suomen avioliittolain mukaan moniavioisuus ei ole sallittu. Avioliiton esteiden tutkinnassa muut avioliitot ovat este uudelle avioliitolle (avioliittolaki 6§). Suomeen tulleet muiden maiden kansalaiset, jotka haluavat hyväksyttää liittonsa meillä, joutuvat noudattamaan myös Suomen avioliittolakia, eikä heillekään moniavioisuus ole sallittua. Suomi ei voi kontrolloida esimerkiksi Suomessa asuvien muslimien islamilaisien avioliittojen määrää, koska muslimit eivät hae kaikkien islamilaisien avioliittojen tunnustamista Suomessa. Suomessa asuu hyvin mahdollisesti henkilöitä, jotka ovat Suomen tietojen mukaan vain yhden henkilön kanssa naimisissa, mutta lähtömaassaan useampien kanssa. Myöskään monien suhteiden ylläpitämistä ei ole kriminalisoitu, joten naimisissa voi olla yhden kanssa, mutta silti pitää yllä suhdetta myös johonkin toiseen.

Suomessa ei ole tehty tutkimuksia tai tilastoja moniavioisuuden määrästä. Uskotaan, että maahanmuuttajat eivät riko Suomen lakia, mutta he voivat olla islamilaisessa avioliitossa monien kanssa ja Suomessa joko vain yhdessä tai ei yhdessäkään avioliitossa. Vuonna 2012 Suomessa oli 1988 perhettä, jossa vaimo tai äiti oli syntynyt Somaliassa. Näistä perheistä 881:ssä (44,1%) ei ollut virallisesti isää tai miestä. Suomessa asuvista perheistä isättömiä tai miehettömiä perheitä on 10,2% kaikista perheistä.⁵² Somalinaisten miehettömien perheiden lukumäärä on siis huomattavan suuri verrattuna kaikkiin Suomessa asuviin perheisiin. Tämä voi kertoa siitä, että somalinaiset ovat islamilaisessa avioliitossa miehen kanssa, jolla saattaa olla

⁵¹ Hallenberg 1998, 323

⁵² Tilastokeskus, ulkomaalaistaustaisia perheitä yhä enemmän 2013

useita vaimoja. Moniavioisuuden salliva uskonto ja maan laki ovat siis merkittäviä tekijöitä tilastofaktan taustalla. Islamilainen käsitys ei hyväksy avioliittojen ulkopuolisia seksisuhteita, joten en usko, että Suomessa asustaa noin monta yksinhuoltajasomalinaista.⁵³

4.4 Kulttuurien väliset avioliitot

Suomen perustuslaissa (731/1999) mainitaan yhdenvertaisuusperiaate (perustuslain 6§), jonka mukaan: ”ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.” Pykälässä mainitaan myös, että kaikki ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä. Yhdenvertaisuudesta puhutaan myös YK:n ihmisoikeusjulistuksessa ja Suomen yhdenvertaisuuslaissa 1325/2914. Ihmisoikeusjulistuksen 16 artiklassa puhutaan avioliiton solmimisesta, ja yhdenvertaisuudesta ja siinä sanotaan ” 1. Täysi-ikäisillä miehillä ja naisilla on oikeus solmia avioliitto ja perustaa perhe ilman minkäänlaisia rodusta, kansalaisuudesta tai uskonnosta johtuvia rajoituksia. Heillä on yhtäläiset oikeudet avioliittoon, avioliiton aikana ja sen purkamisen jälkeen. 2. Avioliiton solmiminen tapahtukoon vain tulevien aviopuolisoiden vapaasta ja täydestä suostumuksesta. 3. Perhe on yhteiskunnan luonnollinen ja perustava ydinosa ja sillä on oikeus yhteiskunnan ja valtion suojaan. ”⁵⁴ Kuten huomataan, kulttuurien ja rotujen väliset avioliitot ovat saaneet taakseen YK:n sekä Suomessa perustuslain ja yhdenvertaisuuslain tuen.

Globalisaation myötä yhä useammat työskentelevät kotimaansa ulkopuolella tai matkustelevat toiselle puolelle maapalloa. Ihmiset tutustuvat yhä enemmän muiden maiden ja kulttuurien ihmisiin, joten luonnollisesti myös kulttuurien väliset avioliitot ovat kasvava trendi. Osalla ihmisistä on ennakkoluuloja tällaisiin avioliittoihin, koska ne saattavat olla vain keino saada avioliiton toiselle osapuolelle maan kansalaisuus. Tätä aihetta käsitellään tarkemmin luomeavioliiton (4.8) kohdalla. Estääkseen avioliiton väärinkäyttöä esimerkiksi Indonesia on tiukentanut lainsäädäntöään ulkomaalaisen kanssa avioitumiseen⁵⁵.

Indonesia on mielenkiintoinen esimerkki ihmisten omistusoikeuksien rajoittamisesta ulkomaalaisen kanssa sovitun avioliiton takia. Indonesiassa vain Indonesian kansalaiset voivat omistaa maata. Tämä kuitenkin muuttuu, jos avioituu ulkomaalaisen kanssa. Silloin myös alkuperäinen Indonesian kansalainen menettää oikeutensa maan omistamiseen ja jopa pankista rahan nostamiseen (Indonesian avioliittolaki 7/1984). Jotta ulkomaalaisen avioliiton osapuolen on mahdollista saada Indonesian kansalaisuus, tulee hänen olla asunut Indonesiassa vähintään 5 vuot-

⁵³ Akar, 45-minuuttia ohjelma 2013

⁵⁴ YK:n ihmisoikeusjulistus

⁵⁵ Change of citizenship for foreign spouse 2016

ta keskeytyksettä tai 10 vuotta keskeytyksen kanssa. Toinen vaatimus on, että on osattava sujuvasti maan kieltä.⁵⁶

4.5 Valtakirja-avioliitto ja Common law -avioliitto

Valtakirja-avioliitto tarkoittaa sitä, että toista osapuolta edustaa vihkimistilaisuudessa joku muu henkilö. Puolisot eivät ole siis läsnä yhtä aikaa vihkimistilaisuudessa. Valtakirja-avioliitto on tunnettu Yhdysvaltojen neljässä osavaltiossa: Kaliforniassa, Coloradossa, Texasissa ja Montanassa. Montana on ainut paikka, joka hyväksyy valtakirjan molemmilta osapuolilta, eli kummankaan osapuolen ei tarvitse olla läsnä vihkitilaisuudessa (Mont. Code Anno., 40-1-301§). Yhdysvalloissa valtakirja-avioliittoa käytetään, jos toinen osapuoli on armeijan palveluksessa tai komennuksella sota-alueella. Ilman toisen osapuolen armeijakomennusta ei valtakirja-avioliittoa voi saada. Vaikka avioliiton voi saada ilman läsnäoloa, täytyy molempien osapuolten suostumus avioliitolle olla taattu. Paikalla olevan suostumus kysytään vihkimistilaisuudessa ja poissaolija on suostumuksellaan antanut luvan edustajalleen sitoa avioliiton.⁵⁷ Myös Italiassa valtakirja-avioliitto on käytössä, jos toinen osapuoli oleskelee ulkomailla. Avioliitto on mahdollista saada valtakirjalla kuitenkin vain hyvin painavista syistä⁵⁸.

Common law -avioliitolla eli vihkimättä syntyneellä avioliitolla tarkoitetaan sellaista avioliittoa, joka syntyy ilman vihkimistä, osapuolten yhteiselämän myötä. Tällainen avioliiton muoto tunnetaan joissakin Yhdysvaltojen osavaltioissa (mm, Alabama, Colorado ja Montana). Missään eurooppalaisessa valtiossa tätä avioliiton muotoa ei tunneta. Avioliitto ei kuitenkaan synny vain asumalla yhdessä, vaan sen syntymiselle on neljä pääperiaatetta, joiden täytyy toteutua: Miehen ja naisen täytyy pitää toisiaan puolisoinaan, heidän täytyy asua yhdessä, heidän on oltava ollut yhdessä määrittelemättömän, mutta merkittävän ajan ja heillä on tarkoituksena elää avioliitossa. Tämä voi ilmetä esimerkiksi siitä, täyttävätkö he yhteisen veroilmoituksen tai käyttävätkö he yhteistä sukunimeä. Tämäkin avioliittomuoto perustuu molempien vapaaehtoisuuteen, ja molempien osapuolten täytyy olla oikeustoimikelpoisia. Herääkin kysymys, että jos pariskunta käyttäytyy kuin aviopuolisot, mikseivät he mene naimisiin. Common law -avioliittoa käytetäänkin perusteena yleensä toisen osapuolen kuollessa, jotta leski saisi lesken oikeudet ja mahdollinen lapsi hänelle kuuluvat oikeudet.⁵⁹

4.6 Avioliiton solmiminen sukulaisen kanssa

⁵⁶ Change of citizenship for foreign spouse 2016

⁵⁷ Marriage by proxy 2015

⁵⁸ Codice Civile 1804

⁵⁹ Mikkola 2013

Suomessa avioliiton solmimisen yksi este on sukulaisuussuhde. Avioliittolain toisen luvun mukaan avioliitto ei ole sallittu suoraan takenevassa tai etenevässä polvessa olevan henkilön kanssa (vanhemmat, isovanhemmat, lapset tai lapsenlapset). Myös sisarusten ja puolisisarusten kanssa avioituminen on kielletty. Edellä mainitut ovat ehdottomia kieltoja avioliiton solmimiselle. Oikeusministeriö voi antaa poikkeuslupan mennä naimisiin tädin, sedän, enon tai sisaren jälkeläisen kanssa. Poikkeuslupaa pyydetään kirjallisesti oikeusministeriöltä.

Maailma noudattaa aika lailla samaa linjaa Suomen avioliittolain kanssa. Lähimmät sukulaiset, joiden kanssa naimisiin voi mennä, ovat juurikin tädit, sedät ja enot sekä heidän jälkeläisensä. Riippuen maan lainsäädännöstä tämä on joko sallittua suoraan tai erikoisluvalla. Esimerkiksi Australian avioliittolain (1961) mukaan on sallittua mennä naimisiin tädin, sedän tai heidän jälkeläistensä kanssa ilman erikoislupaa. Arabiemiraateissa serkusavioliittoja on yli 50% kaikista avioliitoista, ja kaikista maailman avioliitoista 20% on serkusavioliittoja⁶⁰. Serkusavioliitto on kielletty Kiinassa (Kiinan avioliittolaki 1950), Bosnia & Hertsegovinassa ja Yhdysvalloissa, jossa osa osavaltioista hyväksyy sen, mutta suurin osa kieltää avioliiton serkukseen kesken.

Useimmat maat kieltävät avioliiton lähisukulaisten eli suoraan takenevassa tai etenevässä polvessa olevien henkilöiden välillä. Avioituminen tai muu seksuaalinen kanssakäyminen lasjetaan inestiksi, ja se on kriminalisoitu lailla. Ruotsi on ainoa maa, joka sallii avioliiton puoli-sisarusten välillä, mutta heidänkin täytyy käydä ennen avioliittoa neuvonnassa asiasta (Brottsbalk 700/1962, 6§). Seuraavissa maissa inesti kahden aikuisen välillä ei ole rangaistava teko: Espanja, Hollanti, Venäjä, Turkki ja Ranska⁶¹. Näissäkään maissa avioliitto ei ole mahdollinen.

4.7 Kuoleman jälkeinen avioliitto ja PACS-avioliitto

Avioliitto kuolleen osapuolen kanssa on lähtöisin Ranskasta ensimmäisen maailmansodan aikoihin. Tällöin tuleva aviopuoliso oli kuollut sodassa, ja hänen kanssaan haluttiin solmia siitä huolimatta avioliitto. Avioliitolla haluttiin turvata yhteisen, ehkä vielä tulevan, lapsen tulevaisuus ja laillisuus. Asiasta säättää siviilikodifikaation 171 artikla.

Avioliitto kuolleen henkilön kanssa on edelleen mahdollista Ranskassa. Hakemus avioliitosta lähetetään Ranskan presidentille, joka laittaa hakemuksen edelleen paikalliseen oikeusministeriöön. Oikeusministeriö toimittaa hakemuksen sen paikkakunnan syyttäjälle, missä elossa oleva on kirjoilla. Jos pariskunta oli jo suunnittelemassa häitään tai heillä oli yhteinen lapsi ja

⁶⁰ Marriages among cousins increasing in UAE 2009

⁶¹ Albrecht, Sieber 2007

kuolleen sukulaiset suostuvat vihkimiseen, toimittaa syyttäjä hakemuksen takaisin presidentille ja se hyväksytään. Hakemuksien hylkäämisprosentti on yksi neljästä. Laki edellyttää, että avioliiton solmimiselle on ollut vankat perusteet. Yleisimpiä hyväksytyjä tapauksia on ollut kihlakumppanit, jotka ovat jo suunnitelleet häitä tai joissa hakija on ollut todistetusti raskaana kuolleelle osapuolelle. Todisteeksi suunnitellusta avioliitosta ei käy pelkkä kirje tai suullisesti sanottu tahdonilmaisu. Tällä ehkäistään sitä, että avioliitto oli todellakin suunnitelmassa, eikä kuollutta osapuolta käytetty hyväksi tilanteessa. Paras todistus oli ensimmäisen maailmansodan aikaan se, että mies oli käynyt kertomassa avioitumistahdostaan paikalliseen oikeustaloon tai rintaman toimistoon.⁶² Nykyään riittää todiste suunnitelluista häistä, kihlaus tai yhteinen lapsi.

Ranskan toinen erikoisuus on PACS-avioliitto (*pacte civil de solidarit, et du concubinage*), joka on avioliittomuotona kasvanut räjähdysmäisesti heti sen ilmaannuttua vuonna 1999. PACS-liiton voi solmia yli 18-vuotias, ja se on verrannollinen Ranskan avioliittoon, mutta siitä on huomattavasti helpompi erota ja toisaalta siinä ei saa kaikkia avioliiton tuomia oikeuksia. Suomeen PACS-liittoa voisi verrata rekisteröityyn parisuhteeseen. Alun perin se tarkoitettiin Ranskassakin homoparien suhteiden virallistamiseen. Nykyään yli 90% PACS-liitoista solmitaan eri sukupuolta olevien kesken. Tähän osaltaan vaikuttaa se, että homot ovat saaneet mennä Ranskassa naimisiin vuoden 2013 kevästä lähtien.⁶³ Sopimus oikeuttaa verohelpotuksiin ja toisen osapuolen kuollessa saa toinen osapuoli jäädä asumaan yhteiseen kotiin. Se tuo myös samanlaisen statuksen asumiseen Ranskassa kuin avioliitto, esimerkiksi aviopuolisoita eikä PACS-puolisoita voi määrätä töihin eri puolille Ranskaa. Sopimus velvoittaa huolehtimaan yhteisestä taloudesta. Osapuolille muodostuu myös elatusvastuu sekä yhteisvastuu yhteiseen talouteen otetuista veloista. Sopimuksen myötä ei saa perintöoikeutta, eikä sopimus oikeuta puolison oleskelulupaun, eivätkä pariskunnat voi adoptoida tai saada hedelmöityshoitoa pariskuntana. Erotilanteessa kumpikin säilyttää oman omaisuutensa, toisin kuin avioliitossa, ja eroamiseen riittää pelkkä ilmoitus. Jotta PACS-liiton saa solmittua, pitää pariskunnan asua samassa asunnossa. Liitto on kielletty vain lähisukulaisilta ja jo avioliitossa tai PACS-liitossa olevilta. Monissa asioissa annetaan myös väljyyttä, esimerkiksi samaa sukunimeä ei tarvitse käyttää, mitä edellytetään avioliitossa.⁶⁴

4.8 Lumeavioliitto

Lumeavioliitot ovat avioliittoja, jonka osapuolista molemmat tai toinen on solminut avioliiton vain, koska avioliiton tuomat edut edesauttavat tai hyödyttävät osapuolia tai toista osapuol-

⁶² A love that transcend death is blessed by the state 2004

⁶³ Pelli 2013

⁶⁴ Mikkola 2009, 91

ta. Lumeavioliittoja on vaikea erottaa tavallisesta avioliitosta, koska avioliiton solmimismotii-veja ei tutkita ennen vihkimistä. Suomen hallinto-oikeudessa ja korkeimmassa oikeudessa on käsitelty muutamia esimerkkitapauksia. Seuraavassa tapauksessa on esimerkkinä ensin ollut lumeavioliitto, jolla on saatu tiettyjä etuuksia, ja sen jälkeen tapahtuva ulkomaisen avioliiton hyväksyttäminen Suomessa.

Helsingin HaO 2002: Afrikkalainen mies oli saanut ensimmäisen oleskelulupansa Suomeen vuonna 1997 Suomen kansalaisen kanssa solmimansa avioliiton perusteella. Mies sai pysyvän oleskeluluvan kesäkuussa 1999 ja erosi suomalaisesta vaimostaan heinäkuussa 1999. Mies avioitui kotimaassaan 15.10.1999 ja haki nyt oleskelulupaa vaimolleen. Puolisot olivat olleet kirjeenvaihdossa kesäkuusta 1998 lähtien ja kihlautuneet elokuussa 1998. Mies palasi Suomeen kahden päivän kuluttua vihkimisestä. Sen jälkeen he olivat pitäneet yhteyttä kirjeitse ja puhelimitse. Miehen siteinä Suomeen olivat pysyvä oleskelulupa, kaksi työsuhdetta ja auto. Hän olisi pystynyt vastaamaan vaimonsa toimeentulosta. Hallinto-oikeus hylkäsi valituksen. Puolisot eivät olleet asuneet missään vaiheessa yhdessä, ja lisäksi ei ollut ilmennyt sellaisia seikkoja, joiden perustella puolisot eivät voisi viettää perhe-elämäänsä kotimaassaan, jonne perhesiteiden oli katsottava painottuvan

Lumeavioliittoja koskevaa lainsäädäntöä ei ole olemassa, eikä avioliittolaissa ei mainita lumeavioliitosta sanallakaan. Lumeavioliitossa on kyse siitä, että naimisiin menevä pari käyttää avioliiton tuomia etuja hyväkseen. Avioliitto-oikeuden kannalta lumeavioliitto on täysin pätevä avioliitto, koska avioliittojen solmimismotiivit eivät vaikuta avioliiton pätevyYTEEN. Lumeavioliitot ovat yleensä sovittuja, ja molemmat osapuolet ovat hyväksyneet sen, että avioliittoa käytetään esimerkiksi maahanmuuttosäännösten kiertämiseen. Lumeavioliitolle voi olla muitakin syitä, esimerkiksi sukunimen vaihdos, adoptiolapsen saamisen helpottaminen tai veroluokan helpottaminen perintötilanteissa.

Maahanmuuttosäännösten kiertäminen on yleisimpiä syitä lumeavioliiton solmimiseen. Ulkomaalaisten maahantuloa ja oleskelua säännellään ulkomaalaislaissa 378/1991. Pidempiaikaista oleskelua varten tarvitaan oleskelulupa (ulkomaalaislain 15§). Pohjoismaiden kansalaiset eivät lupaa tarvitse (ulkomaalaislaki 157§), ja EU:n kansalaiset saavat sen melkein automaattisesti (ulkomaalaislaki 158§). Tämän takia lumeavioliitto solmitaan yleensä EU-maiden ulkopuolisen kansalaisen kanssa. EU-puolisosta on hyötyä, koska EU-maiden kansalaisille ja heidän perheelleen myönnetään oleskelulupa heti viideksi vuodeksi (ulkomaalaislaki 161§). EU-jäsenen ja EU:n ulkopuolisen perheenjäsenen oleskelun edellytyksenä on voimassa oleva passi (ulkomaalaislaki 155§). Perhesiteet ovat pysyväisluonteinen syy saada oleskelulupa toisin kuin työ tai opiskelu, jotka ovat yleensä määräaikaaisia. Pysyvän oleskeluluvan voi saada oltuaan maassa yhtäjaksoisesti ja laillisesti kaksi vuotta (ulkomaalaislaki 16§).

Lumeavioliittojen määrästä ei ole tarkkaa tilastotietoa. Alankomaiden valtion mukaan lumeavioliittojen määrä sellaisista avioliitoista, joista ainakin toinen on ulkomaalainen, olisi 30%.⁶⁵ Lumeavioliiton ehkäisykeinona voisi pitää esteettömyystodistuksen taustojen tarkkaa tutkimusta. Niiden tarkastaminen kuuluu tehdä ennen jokaista avioliittoa, joten se olisi jo valmiiksi laillinen keino myös lumeavioliittojen ehkäisemisessä. Toinen osapuoli tuo esteettömyystodistuksen omasta kotimaastaan, jossa todistus on voitu väärentää tai totuuksia väärennellä. Suomessa ei hyväksytä esteettömyystodistusta vain kyseisen maan virkamiehen antamana, vaan todistus täytyy vahvistaa myös oman maan edustajistolla kyseisessä maassa. Samaa vahvistusta käytetään myös vihkitodistuksissa. Toinen keino olisi se, ettei avioliitosta olisi hyötyä oleskeluluvan saamisessa⁶⁶. Useissa Euroopan maissa ja myös Yhdysvalloissa on käytössä sääntö, että oleskelulupahakemus täytyy jättää ennen maahantuloa. EU-alueella tehdään kuitenkin poikkeus, johtuen yhteisöoikeudesta, jonka mukaan pääsäännöstä saavat poiketa EU:n kansalaiset. He voivat siis jättää hakemuksensa vasta maahantulon jälkeen.⁶⁷

Tällä hetkellä sisäministeriössä valmistellaan ulkomaalaislain muutosta, ja luonnos on lähtenyt lausuntokierrokselle 27.1.2016. Yhtenä uudistuskohtana on toimeentulo vaatimus, joka tarkoittaa sitä, että Suomen kansalaisen on tienattava tietty summa, jotta hän voisi saada EU:n ulkopuolisen puolisonsa Suomeen. Verojen jälkeen suomalaiselle tulisi jäädä käyttövaraa 2 600 euroa, mikä ylittää jopa Suomen keskitulorajan. Ideana on hyvin mahdollisesti sama, mikä on myös Tanskassa, eli puolison täytyy pystyä elättämään oleskelulupaa hakeva puoliso, jottei hän joudu valtion elätettäväksi. Käytäntö on voimassa myös Yhdysvalloissa, jossa maahan tullut puoliso voi saada jopa hädän, jos hän turvautuu sosiaaliturvaan⁶⁸. Tämä uudistus voisi vaikuttaa myös negatiivisesti lumeavioliittojen määrään, koska toisen osapuolen elättämisvastuu on suuri, eikä maahan haluava voisi turvautua sosiaaliturvaan.

5 Avioliiton solmiminen ulkomailla ja sen hyväksyminen Suomessa

Luvussa käsitellään Suomen kansalaisten ulkomailla sovittuja avioliittoja. Suomen kansalaiset, jotka haluavat solmia avioliittonsa ulkomailla, ovat oikeutettuja saamaan avioliiton lailliseksi Suomessa. Avioliitto täytyy solmia solmimismaan lakien mukaan, ja avioliiton täytyy olla laillinen sekä solmimismaassa että Suomessa. Luvussa käsitellään myös muiden kuin Suomen kansalaisten ulkomaalaisia avioliittoja ja niiden hyväksymistä Suomessa.

5.1 Avioliiton solmiminen ulkomailla

⁶⁵ Hondius 1993, 80

⁶⁶ Hondius 1993, 83

⁶⁷ Kangasniemi 2001, 48

⁶⁸ Kangasniemi 2001, 48

Niin kuin todettiin, Suomen kansalaiset, jotka haluavat solmia avioliittonsa ulkomailla, ovat oikeutettuja saamaan avioliiton lailliseksi Suomessa. Avioliiton solmimisessa täytyy ottaa huomioon toisen maan lait ja kulttuuri ja huomioida myös se, että Suomessa laitonta avioliittoa ei voi solmia ulkomailla ja sitten hakea hyväksyntää Suomessa, esimerkkinä mainittakoon vielä tällä hetkellä kielletty samaa sukupuolta olevien välinen avioliitto. Maa, jossa avioliitto aiotaan solmia tarvitsee Suomesta esteellisyydistodistuksen, joka todistaa, etteivät osapuolet ole esteellisiä avioliiton solmimiseen.

Avioliittolain 111 §:n mukaan Suomen kansalaisella, joka haluaa mennä naimisiin ulkomailla vieraan valtion viranomaisen edessä, on oikeus saada Suomen viranomaiselta todistus, jossa sanotaan, että hänellä on oikeus solmia avioliitto Suomen lainsäädännön mukaisesti. Suomessa viranomaisena ja avioesteiden tutkijana toimii maistraatti. Henkilöllä, joka ei ole Suomen kansalainen, on oikeus saada todistus avioesteistä, jos hänellä on kotipaikka Suomessa ja väestötietojärjestelmässä on saatavilla riittävät selvitykset hänen perhesuhteistaan. Mikäli riittäviä selvityksiä ei löydy, todistus voidaan antaa vain, jos kyseinen henkilö toimittaa muun luotettavan selvityksen perhesuhteistaan.

Konkreettisesti Suomesta otetaan mukaan avioliiton esteiden tulkinnan asiakirja englanniksi käännettynä. Tämän todistuksen ja maan omien ehtojen mukaan voidaan vihkiminen suorittaa. Vihkijällä täytyy olla vihkimisoikeus kyseisessä maassa, ja tästä on saatava laillinen ja tarkastettu asiakirja. Jotta avioliitto voidaan merkitä Suomen väestötietojärjestelmään, tulee toimittaa kotikunnan maistraattiin alkuperäinen ja asuinmaassa virallisesti laillistettu avioliittotodistus. Avioliittotodistus tulee kääntää joko suomeksi tai ruotsiksi virallisen kääntäjän toimesta.⁶⁹

Ulkomaan viranomaisen asiakirja on laillistettava Suomessa. Tällä varmistetaan se, että todistuksen antajalla on vihkimisoikeus kyseisessä maassa, ja että todistus on oikean sisältöinen ja pätevä asiakirja antomaassaan. Asiakirja laillistetaan Apostille-todistuksella, jos maa on liittynyt Haagin yleissopimukseen vuodelta 1961. Toinen laillistamismuoto on voimassa maille, jotka eivät ole liittyneet Haagin yleissopimukseen. Siinä antajamaan ulkoministeriö laillistaa asiakirjan oikean viranomaisen antamaksi. Tämän jälkeen vielä Suomen edustajisto kyseisessä maassa laillistaa asiakirjan liittämällä siihen todistuksen ulkoministeriön virkamiehen oikeudesta laillistaa tällaisia sopimuksia.⁷⁰

Pohjoismaiden kesken on solmittu avioliittokonventio (SopS 20/1931). Sopimus sisältää avio-
liittoa, holhousta ja lapseksiottamista koskevia määräyksiä. Avioliittokonventiota on jouduttu

⁶⁹ Vihkiminen ja parisuhteen rekisteröinti 2016

⁷⁰ Vihkiminen ja parisuhteen rekisteröinti 2016

päivittämään, ja viimeisin päivitys on astunut voimaan 1.12.2008.⁷¹ Näissä maissa solmittujen avioliittojen rekisteröimiseen ei tarvita asiakirjan laillistamista, vaan vihkitodistus toimitetaan maistraattiin. Pohjoismaisen avioliittokonvention vallitsevan yhteisymmärryksen vuoksi kyseistä sopimusta ei sovelleta samaa sukupuolta olevien henkilöiden avioliittoon.

5.2 Ulkomailla solmitun avioliiton hyväksyminen Suomessa

Tässä kappaleessa käsitellään sellaisen avioliiton hyväksymistä, jossa toinen tai molemmat osapuolet ovat ulkomaalaisia ja avioliitto on solmittu toisen maan avioliittolain ehdoin. Suomessa pääsääntönä on, että jos ulkomaalaisen viranomaisen ratkaisun täytäntöönpanosta tai tunnustamisesta ei ole säännöstä tai valtioiden välistä sopimusta, ei avioliittoa voi hyväksyä Suomessa. Tämä säännös ilmenee myös avioliittolain 115§:ssä. Siinä säädetään, että vieraan valtion säännösten mukaan solmittu avioliitto on pätevä Suomessa, jos se on pätevä vihkimisvaltiossa. Peruste ulkomaisen avioliiton hyväksymättömyydelle voidaan löytää kansainvälisen yksityisoikeuden ehdottomuus-periaatteesta. Eli vaikka avioliitto olisi avioliittolain perusteella pätevä, voidaan se katsoa pätemättömäksi, jos sen pätevänä pitäminen johtaisi Suomen lain vastaisuuteen (avioliittolaki 139§). Käytännössä tällöin päästään arvioimaan Suomessa kiellettyjä moniavioisia suhteita, lähisukulaiusten kesken solmittuja avioliittoja, lapsiavioliittoja, tai kyseenalaisia tapauksia, jossa puolison suostumusta ei ole otettu huomioon.⁷²

Sen tahon, joka päättää avioliiton hyväksymisestä, tulisi lukea vieraan maan avioliittolakia kunnioittavasti mutta samalla torjuvasti, koska avioparille ja heidän jälkeläisilleen tulisi turvata avioliiton tuomat oikeudet kuitenkin ihmisoikeusvelvoitteitamme unohtamatta. Arvioitava tapaus voisi esimerkiksi olla lapsiavioliitto, jonka osapuolet ovat tällä hetkellä kummatkin täysi-ikäisiä ja avioliitossa omasta vapaasta tahdostaan. Onko avioliitto silti pätevä Suomessa, vaikka se on syntynyt meillä kielletyllä tavalla? Vaikka oikeuslaitos tunnustaisi tämän avioliiton, se ei silti tarkoittaisi sitä, että hyväksyisimme lapsiavioliiton omaan avioliittolaikkiimme. Kansainvälisten avioliittojen tunnustamista koskevat säädökset eivät ole yhtä kehittyneitä kuin sellaisilla mailla, joissa maahanmuuttoa ja kansainvälistymistä on tapahtunut jo pidempään. Ennakkotapauksia on asiasta vähän, mutta uskon, että kun tapauksia alkaa tulla enemmän Suomeen, niin niistä rakentuvat säännökset ja ennakkotapaukset helpottavat lainsoveltajien työtä aiheen parissa.

Poikkeuksellisin tavoin solmitut avioliitot, eli tässä työssäkin käsitellyt kihlakumppanin kuoleman jälkeen solmittu avioliitto, kihlakumppanin poissa ollessa solmittu avioliitto tai ilman vihkimismenettelyä solmitut avioliitot ovat päteviä Suomessa, jos ne ovat olleet päteviä an-

⁷¹ Mikkola 2009

⁷² Mikkola 2013

tomaassaan. Tällaisen avioliiton päteväksi saamisen edellytys on, että se on sopimusvaltiossaan ollut pätevä (avioliittolain 115§). Lisäksi edellytetään, että avioliiton päteväksi saamiseen Suomessa on erityisen painava syy. Tässä tapauksessa otetaan huomioon kaksi näkökohtaa: minkälaiset ovat kihlakumppanien yhteydet siihen valtioon, jossa avioliitto solmittiin, ja puolisojen yhteiselämän kestoaika (avioliittolain 116§). Erityisen syyn harkinta on aina ta-pauskohtaista ja kokonaisharkintaa.

6 Yhteenveto

Työstäni käy ilmi, että maailmassa on todella erilaisia muotoja avioliiton solmimiselle. Jokainen valtio ja oikeusjärjestelmä on muokannut avioliittokäsitystä itselleen sopivaksi, esimerkiksi muslimit ovat jo historiassaan muokanneet avioliittoa uskontonsa ja sitä myöten lakinsa kanssa yhteensopivaksi moniavioisuuden myötä. Yhdysvaltojen jotkin osavaltiot ovat muokanneet lakiaan niin, että valtakirja-avioliitot ovat sallittuja, koska Yhdysvaltojen kansalaisia on paljon sota-alueilla, joista kotimaahan vihkimistilaisuuteen saapuminen on haastavaa. Ranska loi avioitumisen mahdollisuuden kuolleen kanssa ensimmäisen maailmansodan aikoihin, jolloin rintamalla kuoli useita tulevia aviomiehiä. Tällä tavalla Ranska varmisti tulevien vaimojen ja yhteisten lasten avioliiton tuomat oikeudet.

Mielestäni avioliittoa käytetään myös paljon omien etujen ajamiseen. Avioliittohan tuo mukanaan paljon etuuksia, esimerkiksi Suomessa avioliiton myötä saa helpommin oleskeluluvan, mahdollinen lapsi saa perintöoikeuden molempiin vanhempiin ja vanhemmat ovat elatusvelvollisia lapsesta, aviopuolisot saavat avio-oikeuden toistensa omaisuuteen ja avioparin on mahdollista adoptoida lapsi yhdessä.

Lapsiavioliitot ovat yhä suuri ongelma nyky-yhteiskunnassa, koska nuorten tyttöjen avioituminen käytännössä lopettaa heidän koulutuksensa ja estää koulutuksen tuomat mahdollisuudet elämässä. Mielestäni lapsiavioliitot ovat yleensä järjestettyjä avioliittoja, jolloin lapsen tahtoa ei ole kunnioitettu tai kuultu. En usko, että pienet lapset haaveilisivat avioliitosta jo hyvinkin nuorina tai haluaisivat avioliittoon huomattavasti vanhemman osapuolen kanssa. Molempien osapuolten perheet ovat yleensä sopineet avioliitosta jo aikaisemmin, tai sitten lapsi halutaan naittaa pois rasittamasta oman perheen taloutta. Erityisesti tyttölapsen joutuvat järjestettyjen lapsiavioliittojen uhreiksi, koska he ovat yleensä taloudellinen rasite köyhälle perheelle, joten avioitumisen myötä päästään eroon yhdestä ruokittavasta suusta ja perhe uskoo, että tytär saa hyvän elämän.

Suomessa valtauskontona on evankelis-luterilaisuus, jossa lapsiavioliitot eivät ole yleisiä. Naiset saavat yhtä suuret mahdollisuudet koulunkäyntiin ja itsenäiseen elämään kuin miehetkin. Naiset eivät tarvitse rahallista elätystä miehiltä, jolloin heidän ei tarvitse mennä naimisiin

nuorena, eivätkä heidän perheensä koe tyttölapsia taloudellisena rasitteena. Tyttöjen koulutus ja tietoisuuden lisääminen lapsiavioliittojen haitoista ovat mielestäni auttaneet pienentämään lapsiavioliittojen määrää. Kappaleessa 6.1 todettiin, että lapsiavioliitot ovat yleisimpiä maaseudulla sellaisissa yhteisöissä, joissa tätä tietoutta lapsiavioliittojen vaaroista ei ole tarpeeksi saatavilla, eikä myöskään lasten, etenkin tyttöjen, koulutusta järjestetä tarpeeksi.

Lumeavioliitossa tulee selkeimmin esille avioliiton hyväksikäyttö ja omien etujen ajaminen, vaikkakin sen erottaminen avioliitosta ilman taka-ajatuksia on vaikeaa. Lumeavioliitossa joko kummatkin tai vain toinen osapuoli haluaa joitain avioliiton etuuksia itselleen. Niin kuin kappaleessa 4.8 totesin, ei lumeavioliitoille ole minkäänlaista lainsäädäntöä, eikä ole keksitty hyvää keinoa erotella lumeavioliittoja ja niin sanottuja rakkausavioliittoja. Lumeavioliittokappaleessa myös todetaan, että suurin syy lumeavioliittojen solmimiseen on maahanmuuttosäännösten kiertäminen ja oleskeluluvan/kansalaisuuden saaminen. Tulevaisuudessa voi lumeavioliittojen erottaminen olla yhä hankalampaa, koska globalisoituminen jatkuu ja yhä useampi haluaa solmia avioliiton oman kansalaisuuden ulkopuolelta. Ihmiset muuttavat työn perässä yhä uusiin maihin sekä lomailevat kaukana kotoa. Tällöin he myös tapaavat ihmisiä ympäri maailmaa.

Kuten työni alussa totesin, avioliitto on esimerkki käsitteestä, joka tunnetaan monissa oikeusjärjestelmissä mutta jolla on jokaisessa oikeusjärjestelmässä oikeusjärjestelmäkohtainen sääntely. Luulemme, että ymmärrämme avioliiton merkityksen, kun toisen oikeusjärjestelmän osapuoli puhuu avioliitosta. Työstäni voidaan huomata, että avioliitto eroaa hyvin paljon eri oikeusjärjestelmien välillä, joten mielestäni jokaisen tulisi tietää muiden maiden avioliitoista edes hieman. Avioliitto on myös mielestäni iso osa maiden kulttuuria, ja sen myötä heijastuu maan käsitys tasa-arvosta tai sen puutteesta, luokkaeroista, avioparien välisistä oikeussuhteista ja perheen käsityksestä. Globalisoituvassa maailmassa ei voi välttyä kulttuureiden yhteentörmäyksiltä, joten jo pelkkä maan avioliittokäsitteen tunteminen auttaa ymmärtämään maan kulttuuria.

Työtäni voisi käyttää pohjana tuleville tutkimuksille eri maiden avioliitoista. Tutkia voisi tarkemmin ja syvemmin kahden vapaavalintaisen maan avioliittoja tai ottaa tarkasteluun avioliiton ikärajojen kehityksen. Avioliitoista oli myös mielenkiintoista tutkia ihmisten mielipiteitä, esimerkiksi siihen suhtautuvatko suomalaiset avioliittoon rakkauden pohjalta vai sen tuomien etujen pohjalta. Onko avioliitto suomalaisten mielestä enemmän järki- vai tunnepohjaista. Historialliselta puolelta voisi tutkia avioliiton kehitystä nykyiseen muotoonsa, eli lainsäädännön kehitystä. Avioliitto on aihe, jossa riittää tutkimista monilla eri tieteen aloilla.

Lähteet:

Painetut lähteet:

Aarnio, A. & Helin, M. 1992. Suomen avioliitto-oikeus. Helsinki: lakimiesliiton kustannus.

Dawoud Sudqi El Alami, Doreen Hinchcliffe. 1995. Islamic marriage and divorce laws of the arab world. Cimel and Kluwer law international.

Hallenberg, H.1998. Islamilainen oikeus. Suomalaisen lakimiesyhdistyksen julkaisuja.

Helin, M. 2013. Suomen kansainvälinen perhe- ja yksityisoikeus. Helsinki: Talentum.

Hondius, Frits W. 1993. Towards a European Immigration Policy. Current Situation - Perspectives. Brysseli: European Interuniversity Press and College of Europe.

Kangas, U. 2012. Perhe- ja perintöoikeuden alkeet. Helsinki: Forum Iuris, Helsingin yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta.

Kangasniemi, E. 2001. Rakkaudella yli rajojen - lumeavioliitot. Edilex.

Mikkola, T. 2009. Kansainvälinen avioliitto- ja jäämistöoikeus. Juva: WS Bookwell OY.

Mikkola, T. 2103. Ulkomaisten avioliittojen tunnustaminen Suomessa: kansainvälisen yksityisoikeuden ja oikeusvertailun näkökulmia. Lakimies.

Saarnilehto, A. 2009. Sopimusoikeuden perusteet. Helsinki: Talentum.

Sähköiset lähteet:

Aarnio, A. 2005. Onko avio-oikeus aikansa elänyt? Viitattu 29.2.2016.

https://www.edilex.fi/defensor_legis/2502.pdf

A love that transcends death is blessed by the state 2004. New York Times. Viitattu 3.2.2016.
http://www.nytimes.com/2004/02/19/world/paris-journal-a-love-that-transcends-death-is-blessed-by-the-state.html?_r=0

Andersson, S. 2010. Vakaasti moniavioiset. Viitattu 25.3.2016.

<http://natgeo.fi/kansat-ja-kulttuurit/perinteet/vakaasti-moniavioiset>

Avioliitto kulttuurisena instituutiona. 2016. Avoin yliopisto. Viitattu 13.3.2016.

<http://www.uta.fi/avoinyliopisto/arkisto/sosiaalianthropologia/yksilo1.html>

Avioehtosopimus. 2016. Maistraatti. Viitattu 13.3.2016.

<http://www.maistraatti.fi/fi/palvelut/avioehtosopimus/>

Child marriage for girls. 2015. Womens stats project. Viitattu 20.2.2016.

<http://www.womanstats.org/newmapspage.html>

Grunn, E. 2015. Avioliittolakipingis hämmentää. YLE. Viitattu 15.3.2016.

<http://kioski.yle.fi/omat/avioliittolakipingis-hammentaa-mita-oikein-tapahtuu-asiantuntijat-kertovat>

Heiskanen, H. 2015. Homoseksuaalisuutta pidetään edelleen rikoksena 76 maassa. Yle. Viitattu 14.2.2016.

http://yle.fi/uutiset/homoseksuaalisuutta_pidetaan_yha_rikoksena_76_valtiossa/8009119

Helin, M. 2002. Ulkomaisen avioliiton ja rekisteröidyn parisuhteen tunnustamisesta. Lakimiesliiton kustannus. Viitattu 28.2.2016.

<https://www.edilex.fi/lakimies/1519.pdf>

Huusko, J. 2014 Tasa-arvoisen avioliittolain tarina alkoi Alankomaista vuonna 2001. Helsingin Uutiset. Viitattu 14.2.2016.

<http://www.hs.fi/ulkomaat/a1305902029598>

Is polygamy illegal? 2015. Polygamy. Viitattu 3.2.2106.

<https://www.polygamy.com/articles/96169309/is-polygamy-illegal>

Kantola, K. 2013. Lupa alaikäisten avioliittoon heltiää usein pelkällä hakemuksella. Viitattu 20.2.2016.

http://yle.fi/uutiset/lupa_alaikäisten_avioliittoon_heltiää_usein_pelkällä_hakemuksella/6641152

Kokko, O. 2012. Avioero ulkomailla on vaikeuksia kerjäämistä. Taloussanomat. Viitattu 29.2.2016.

<http://www.taloussanomat.fi/i ihmiset/2012/09/08/avioero-ulkomailla-on-vaikeuksien-kerjaamista/201237329/139>

Lahtinen, S. 2012. Lapsiavioliitto purettiin ensimmäistä kertaa Intian historiassa. Helsingin Sanomat. Viitattu 29.2.2016.

<http://www.hs.fi/ulkomaat/a1305560750949>

Lakialoite tasa-arvoisesta avioliittolaista. 2011. Viitattu 15.3.2016.

<http://www.orastynkkynen.fi/?p=3572>

Laws fails to stop child marriage 2014. Aljazeera America. Viitattu 15.1.2016.

<http://america.aljazeera.com/articles/2014/1/19/rights-group-lawfailingtoprotectchildbrides.html>

Limits on the protection of legal interest in the criminalization of incest 2007. Hans-jörg Albrecht, Ulrich Sieber. Viitattu 7.2.2016.

https://www.mpicc.de/shared/data/pdf/05-08-inzest_gutachten.pdf

Lohi, T. 2005. Velkojen kattaminen ja vastike avioliittolain järjestelmässä. Viitattu 12.3.2016.

<https://www.edilex.fi/artikkelit/2724>

Marriages among cousins increasing in UAE 2009. Khaleejtimes. Viitattu 14.2.2016.

<http://www.khaleejtimes.com/article/20091120/ARTICLE/311209934/1002>

Marriage to a relative in Australia. Viitattu 7.2.2016.

<http://marriagecelebrant.wysiwyg.net.au/Marriage-to-a-Relative/>

Mikkola, T. 2003. Kunnes kuolema meidät erottaa - vai olisiko nopeampi eroaminen kannattavampaa ja missä maassa?. Viitattu 28.2.2016.

<https://www.edilex.fi/artikkelit/1123.pdf>

Mixed marriages: Indonesians and expatriates. 2016. Wijay & Co lawyers. Viitattu 18.2.2016.

<http://www.expats.or.id/info/mixmarriages.html>

Moniavioiset perheet tulivat Suomeen. 2013. 45-minuuttia-ohjelma MTV. Viitattu 17.3.2016.

<http://www.mtv.fi/uutiset/kotimaa/artikkeli/45-minuuttia-moniavioisuus-mysteeri-suomessa-neljan-perheen-elatus-mahdotonta/1902224>

Mustasaari, S. Islamilainen perheoikeus Suomen oikeusjärjestelmässä. Viitattu 26.2.2016.

<https://www.edilex.fi/oikeustiede/8393.pdf>

Nurminen, J. 2015. Tasa-arvoinen avioliitto. Viitattu 15.3.2016.

http://kioski.yle.fi/omat/irlannissa-kansanaanestys-avioliittolaista-katso-kartta-koko-maailman-tilanteesta?_ga=1.191463977.2025827279.1451931567

Pelli, P. 2013. Ranskassa yleistyy avioliitto, josta on helppo erota. Helsingin Sanomat. Viitattu 29.2.2016.

<http://www.hs.fi/ulkomaat/a1381550205904>

Polygamy in Africa 2015. Polygamy. Viitattu 3.2.2016.

<https://www.polygamy.com/articles/89746509/polygamy-in-africa>

Proposal to amend the prohibition of child marriage act 2006 and other allied laws 2008. Law commission of India. Viitattu 15.1.2016.

<http://lawcommissionofindia.nic.in/reports/report205.pdf>

Proxy marriage legality 2016. Marriage by proxy. Viitattu 15.2.2016.

<http://www.marriagebyproxy.com/proxy-marriage-legality/>

Religious Studies: Hinduismi: marriage and divorce 2014. Viitattu 17.1.2016.

<http://www.bbc.co.uk/schools/gcsebitesize/rs/relationships/himarriageanddivorcerev2.shtml>

Suomi YK:n hampaissa alaikäisten avioliitoista – lapsiasiavaltuutettu ajaa kieltoa 2014. Helsingin Sanomat. Viitattu 12.1.2016.

<http://www.hs.fi/kotimaa/a1418017794585>

Siviilisäädyn muutokset 2014. Suomen virallinen tilasto. Viitattu 25.1.2016.

http://tilastokeskus.fi/til/ssaaty/2013/ssaaty_2013_2014-04-17_tie_001_fi.html

Siviilisäädyn muutokset 2015. Suomen virallinen tilasto.

Viitattu: 25.1.2016.

http://www.stat.fi/til/ssaaty/2014/ssaaty_2014_2015-04-21_tie_001_fi.html

Tait, S. 2012. Alarm as hundreds of children under age of 10 married in Iran. The Telegraph.

Viitattu 29.2.2016.

<http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/middleeast/iran/9500484/Alarm-as-hundreds-of-children-under-age-of-10-married-in-Iran.html>

Top Saudi cleric: Its okay to young girls to wed. 2009. CNN. Viitattu 29.2.2016.

<http://edition.cnn.com/2009/WORLD/meast/01/17/saudi.child.marriage/>

Ulkomaalaistaustaisia perheitä yhä enemmän. 2013. Suomen virallinen tilasto. Viitattu 20.3.2016.

http://www.stat.fi/tup/vl2010/art_2013-09-17_001.html

Vihkiminen ja parisuhteen rekisteröinti. 2016. Maistraatti. Viitattu 3.2.2016.

http://www.maistraatti.fi/fi/Palvelut/vihkiminen_ja_parisuhteen_rekisterointi/Vihkiminen/

What is it like to be a child bride? 2011. BBC. Viitattu 15.2.2016.

<http://www.bbc.com/news/magazine-15082550>

Where in the world is polygamy illegal? 2015. Viitattu 20.3.2016.

<http://metro.co.uk/2015/06/22/where-exactly-is-polygamy-legal-5257418/>

Kuviot

Kuvio 1: Lapsiavioliittojen sallivuus maittain. Womens Stats Project 2015.	19
Kuvio 2: Tasa-arvoinen avioliitto. Nurminen, J. 2015.....	22
Kuvio 3: Moniavioisuuden sallivuus maittain. Adweek 2015.....	26